

РАХ VOBIS!

Što će srebro i žeženo zlato,
A bez tebe, l'jepi Hristov miru?
Zli se ljudi mrze i sadiru,
Svako zlo je na svijetu za to;

Pa to ljudsko kr'ješti grdno jato,
Pozajmice kô vrane u hiru
Do krvi se kljuju i satiru,
Propadajuć u gadlavo blato. —

Kućarica, mala potrebica,
Dobra žena, poslušna dječica,
Somun kruha, samo kad je mira,

I ne traži čovjek boljeg pira.
Nada mu je mirna porodica,
A utjeha zlatna slobodica.

Na Uskrs.

ŽIVKO.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ZABORAVLJENI OBILIĆI

Iz knjižica starostavnijeh

od Stevana Sremca.

„Svako brdo zemlje ove divne
Roda moga Golgota je strašno?“

Ostrožinski.

GLAVA ČETVRTA.

„Poslije toga došao je (Mehmed) u
Drenopolje i tu je uzeo osam mladića među
svoje komornike. A ovi mladići (Novobrd-
đani) dogovorili su se da ubiju cara.“

Turski Letopisi.

Nastade jauk u gradu Novom Brdu, plač kao u Rami za po-
bijenom djecom, kad se krenu otkinut cvijet novobrdске omladine
u daleki svijet, da nigda više ne vide domove svoje i mile i drage
na domu svom.

Idahu tako put dalekijeh neznaniјeh kraјeva, a srce im se
steže od tuge. Okretahu se jednako suznijeh očiju, da još jednom
vide zidine slavna grada, krovove milijeh domova i pozlaćena ku-
beta svetijeh hramova novobrdskih! Ali nemilostivi sprovodnici go-
ñahu ih jednako daļe, put Anadolijских neznaniјeh strana.

I kada stigoše u jednu šumu, reče mladi i neјaki Mihajlo
mladiјem drugovima svojijem:

— Hajde da pobijemo sve, pa da bijegamo natrag svojima!

Pristadoše odmah svi, ali odmah i увидješe, da je sve uzaman.

— Gdje nam je oruđe, gdje su nam mačevi, reče јedan od
ñih. Ko će nam željezo skinuti sa slabijeh ruku, ko li nam bojne
mačeve dodati u desnice?

Za to se dogovoriše da zavaraju oči čuvarima svojijem, pa da
kao siñe robļe bijegaju. I Mihajlo pobježe sa јedanajest druga. Ali
Turci gonioци digoše na ñih svu okolinu. Uhvatiše ih, biše ih, i ve-
zaše ih koñma za repove, pa ih goñahu tako u Anadol.

Tamo ih prevedoše u vjeru prorokovu i spremahu ih za ja-
ničare.

*

A kada se poslije mnogijeh pobjeda vrati Mehmed sultan u
Drenopolje, uze između robļa osam Srbaļa poturčene dјece Novobr-
danâ, da ga dvore kao sluge.

Ali ni sjaj dvora, ni bogastvo, ni zlatotkane svite, ne učiniše ih veselijima. Oni jednako čeznuše za rodnom zemljom i milom rodbinom svojom, i venuše kao nežni cvijet prenesen iz blagog i pitomog podnebjja u drugu zemlju, na ledeno tlo, pod tmuro podnebjje. I jednoga dana, kada svi bjehu zajedno, i kada spomiňahu očeve i majke svoje, zelene gore i lugove i plavo nebo zavičaja svoga, reče jedan između djece Novobrdске ovako:

— Daleko preko gora i poľa ostaše mjesta milijeh uspomena djetinjstva našega i sveti grobovi otaca našijeh. Duša naša čezne za stranama onijem i za zlatnijem i sretnijem danima onijem provedenijem tamo! — Nema života siňem robľu; čeznemo i venemo za rodnijem krajem našijem! Čujte me, druzi mili, djeco Raške nesretne! Da pomognemo i nama i našima!...

Ako ovog silnog cara ubijemo, izbavićemo i naš rod i narod i vascijelo Hrišćanstvo, i pjesme će o nama pjevati sijedi guslar kao o Milošu Obiliću što slaveć ga pjeva! A ako nas izda desnica, — postaćemo mućenici za vjeru i narod svoj pred Bogom na nebu i pred ljudima na zemľi.

— Hoćemo! rekoše svi.

— Da se zakunemo! reče onaj.

I izvukoše maćeve i zakleše se na maću strašnom kletvom da će ubiti sultana Mehmeda; a za tijeм izvadiše iz nedara sakrivene krstove, ećelivaše krst i zavjeriše se jedan drugome, da se ne će izdati ma ih čekale i grozile im muke kao Onome koji na krstu pod nima izdahnu. I još izrezaše tu na jednoj lipi, svetome drvetu Slovenâ, sveti znak krsta, i po treći put se zakleše. I strašnu kletvu ti proklestvo izrekoše nad onijem, koji bi izdao pomisao i djelo njihovo. — Tako se zavjeriše osam Srbaľa, mladića Novobrdanâ.

A jedan između njih, Dimitrije Tomašić imenom, pogazi vjeru. I gadna duša njegova, polakomi se na blago i sjaj, a zaboravi vjeru i krv; izdade braću, i ode i kaza sve Mehmedu sultanu.

Prebližedi Mehmed kada ću tu vijest, počuta, a poslije ovako reče:

— Neka ih, neka dođu!... Blago tebi, a teško nima, ako su ti rijeći ove istinite, vjerna slugo moja, Tomašiću!

— Eto sabľe, a evo glave roba tvoga, koji ne smije lagati pred gospodarem svojijem! reče Dimitrije.

A Sultan dozva i zapovjedi tada straži mnogobrojnoj, da se prikrije i da čeka na znak od néga; a on ode u ložnicu svoju, navuče pancirli-košuľu i čekaše ih.

*

I kada se spusti noć udoše sedam Novobrdanâ u ložnicu da skinu ruho gospodaru svome, po običaju dojakošnem. A Sultan plesnu dlanom o dlan, i namah se zgrnuše silni naoružani stražari i pohvataše sve Srbľe mladiće. Pregledaše ih, i kod svakoga nadoše ispod ruha prikriven oštar nož.

Preblijedi Mehmed, pa ih zapita:

— „Ko vas nagovori, te se usudiste i odvažiste na djelo to?“

A oni mu rekoše:

— „Niko drugi, care, nego jedino velika tuga za našijem milijem roditeljima i prijateljima!“

A Mehmed zapovjedi da se ne javľa nikome po zemľama carstva mu prostranog za ovo. I još zapovjedi, da im se imena nikako ne smiju spomenuti; vječni zaborav neka ih pokriva! — I mi im danas, doista, ne znamo imena. Drug níhov Mihajlo iz Ostrvice, koji nam napisa i ostavi knígu o tijem strašnjem vremenima, ne zapisa im ni on imena ni jednom (osim imena prokletoga Tomašića!).

Primjedba: Riječi pod „i“ vjerno su navedene iz Kronike suvremenika tih događaja, Mihajla iz Ostrvice.

GLAVA PETA.

„Poslije toga nije htio više car Mehmed ni jednog srpskog momka imati u ložnici.“

„A nas nekoliko uzeli smo níhova tjelesa noću i sahranili smo ih kod jedne puste crkve.“

Turski Ijetopisi.

I reče Mehmed car veziru svome:

— Ne ću da imam više oko sebe slugu od tog krvničkog raškog roda! Pradjed mi, rahmetli Murat-han, pogibe od krvnika Obilića na Kosovu, sred vojske od trista hiljada; a ja u malo, evo, sada ne pogiboh od ruku robova svojijeh sred tvrda dvora i silne straže svoje!

I nikad više ne uzeše Srbina da služi u dvoru sultanovom.

Za tim pozva Mehmed lale i vezire svoje, i gèlate svoje, da ih pita: kojijem mukama da umori i da izvadi dušu ovoj sedmorici nevjernijeh slugu svojijeh?

A oni smišlahu muke, i naučiše ga.

Tada Mehmed zapovjedi, da se kokošija jaja metnu u vreo pepeo, i kad ih onako vrela povadiše iz pepela, vezaše ih svakome pod koļeno; pod svako koļeno po jedno da im se žile zgrče i izgore. A za tijem ih vezane poslaše daleko u Aziju negdje.

A poslije godine dana izvedoše pred sultana Mehmeda sedam jadnijeh bogaļa, koji puziše pred ním kao pauci.

Zabavi se s nima i nasmiya im se mukama nívovijem silni Mehmed, a kad ih se nasiti, zapovjedi da se posjeku sve sedmoro. I sedam mladijeh junačkijeh i mučeničkijeh glava padoše pod palošem krvnikovijem.

Tjelesa nívova pobacaše daleko van grada i ležahu na pustoj poļani, neopojana i nepogrebena... Niko ne znade u okolici Drenopolja ko su i otkuda su; niti za što im glave odrubiše, niti im imena iko spomenu. — Niko od Hrišćanâ ne smjede pristupiti tjelesima nívovijem.

Samo mladi janičar jedan iz Ostrvice, Mihajlo, on znađaše za sve ovo što se dogodilo. I roñaše gorke suze i žalaše nesretnu braću svoju a duša mu nemadaše mira, dokle ne pokopa krštena tijela.

Za to pozva nekolicinu Srbaļa janičara na stranu i šapatom im kaza bole svoje i tajnu, koju samo on znađaše. I sahraniše im u gluho ponoćno doba mučenička tjelesa kraj jednog pustog crkvišta. Očitaše im molitve i tiho nečujno zapjevaše pogrebne pjesme. Uzeše za tijem sedam kamenova, obliše ih suzama, urezaše na svakom kamenu krst na jednoj strani i okrenuše tu stranu od kamena u zemļu. To im bjehu jedini grobni bilezi u dalekoj zemļi.

GLAVA ŠESTA.

„Onoga pak istog, koji je caru sve iskazao, načinio je (Mehmed) velikijem gospodinom u svom dvoru.

Turski Ijetopisi.

A Juda braće svoje, Juda Dimitrije, postade silan i bogat. Zaboravi i zabaci ime i vjeru naroda svoga i postade Musloman. Sul-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

tan mu sam dade ime, i gadni izdajnik i nevjernik dobi lijepo ime Šemsedin, što će reći: sunce vjere!

Bješe veliki gospodin u dvoru sultanovom. Imadaše izobila bogastva, vlasti i sile i svega; ali mir duše bješe ga ostavio. Milost sultanova ne mogaše mu naknaditi sumorne crne dane i mučne nesane noći njegove. I bješe mu težak život sred sjaja i slave, vlasti i bogastva; i bijeli dvori carski postadoše mu tamniji i tjeskobniji nego mračna i uska tavnica!... I on zamoli Mehmeda, da ga pusti od sebe.

— Davi me i guši samotinja i gnili ovaj mir u dvoru tvome!... Duša mi je želna krvi i bojne vreve. Pusti me, čestiti care, da se pred vojskom na bojnijem polima odužujem polako za premnogu i pregolemu milost tvoju! Da na bojnem polu potvrdim lijepo ime Šemsedin!

Tada ga Mehmed otpusti od sebe, i on ode i začama mnoge godine po bojnijem polanama.

Ali ne nade tražene smrti ni u bojovima, niti mu bojna vrevna mogaše zaglušiti strašnoga glasa zle savjesti njegove. I on očajan skide bojno oružje i ode na prostrane mlkove svoje kraj bistre rijeke Marice, da potraži tamo, ne bi li mu pjesme bezazlenijeh tičica, šumor šume zelene i romorene vala bistre rijeke zagovorili i zaglušili savjest njegovu.

Ali ni tu, u tišini i samoći, ne nade zelena mira Juda roda svoga.

I kada pade u tešku bolezađu, ču još silnije glas savjesti svoje i još jače osjeti teško proklestvo nad glavom svojom. I u ušima mu brujahu riječi strašne one kletve od one noći pod drvetom od zakletve. Nemadaše mirna sank, jer mu često na snu dolažahu utvare, sedam nesretnijeh drugova njegovijeh; i držaše svaki svoju glavu u rukama, a blijede odrubljene glave vikahu na ű i strašno ga prokliňahu.

Ali ga ni bolest ne pokosi. — Ona ga sušaše samo, i zagorčavaše mu život, ali ga ostavi u životu.

Dožive Tomašić stare godine, i vidje golemu bijedu naroda svoga!... Pade i Srbija i šumovita Bosna i krševita zemlja Hercegovina. Bijeda pritisnu zemlje te. I silno roble jezika i plemena njegova goňaše se i prodavaše po trgovima carstva Turskoga; prodavaše u bescejen, toliko ga mnogo bješe! I űega silno zaboľe sada

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

srce; kajaše se i gorko plakaše. I rastoči golemo bogastvo svoje ot-
kupljuć samo roble iz Raške, iz Bosne i iz junačke zemlje Hercegovne.

Obdarivaše crkve i manastire i prilagaše i pisaše im bogatu
pisaniju, da smiri samo dušu svoju! I poslije svakog dobrog djela,
duša bi mu se malo umirila, i niemu se činaše, kao da čuje pogrebne
pjesme i glase zvonâ, mile zvuke iz vedra i čista djetinjstva svoga.

Tako živlaše i brojaše dane svoje pogruženi starac, i prizivaše
jednako smrt da mu se smiluje!

*

A jednoga dana spazi teški grešnik jednoga sjedoga starca
inoka, koji kuplaše milostiđu za manastir, i pozva ga u dvor preda
se, pa ga upita, odakle je i kamo ide?

A stari inok mu se pokloni smjerno i reče mu:

— Sa Atona sam... Iz Hilendara, tihoga staništa Svetoga
Simeuna i Save, i čedo sam njihov, čestiti Šemsedin-pašo! Slabi i
bijedni podražatelj njihov; umorni putnik koji se trudim da gredem
stopama njihovijem... Prosim sada za manastir, koji se negda
carska lavra zvao, i carski dijelio i ugošćavao svakog prosjaka!...
Neispitani su putevi Božjeg promisla, a kolo sudbine, eto, tako se
okreće, gospodaru!... Ko je negda štedro dijelio, — sada prosi.

— A koga si plemena i zemlje sin, i domovina koja ti je?
zapita ga Tomašić.

— Domovina je moja nebo, a grijesi nasljeđe moje na zemlji,
gospodaru! reče inok. Ali je Raška zemni privremeni stan moj; go-
stilnik, u kome kratkovremeni putnik boravim...

Trže se grešnik kad ču ime Raške. Ali ga za časak obasja
zraka nade nebeske, pa reče starcu:

— O, sveti oče, paklene me muke već ovdje na zemlji muče!...
Ima li nebo oprostaja svakome grijehu, oče?

— Milost je božja kao selena, sine pačeni! reče inok.

— Zar i meni otpadniku Raškom, koji bijah zabludio?!

A sijedi monah mu reče:

— „Kažem vam, da će tako biti veća radost na nebu za je-
dnoga grešnika koji se kaje, nego li za devedeset i devet prave-
dnikâ kojima ne treba pokajađe!“ rekao je Hristos, Spas naš, sine
zabludjeli.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— O, oče sveti, grijeh je moj veliki! reče Tomašić — i izvadi iza pasa sakulic pun perpera žutih. — Evo ti, pobožna dušo, maleni priložak; nosi ga vječnoj kući svetijeh Nemañića!... Uzmi to, i moli se Bogu za mene grešnog!

— Molitve moje za tebe dizaće se svakoga jutra i večera zajedno s kadom mirisnijem iz kadilnice nebu u visine! — reče inok i metnu dar u nédra.

— I opet ti velim, duša moja silno pati, oče, jer grijeh je moj velik! reče Tomašić i diže se sa sigadeta i primaće inoku. — O, oče sveti! Pamtiš li, kad ono pade Novo Brdo i robļe kad se povede?...

— Pamtim, gospodaru! Još čini mi se da čujem plač i lelek nesrećnijeh matera i ćeri, ljubâ i sejâ za svojima... Drugovi bjesmo a zajedno i zarobljeni bjesmo!... U sretnijem danima, kao bezbrižna djeca, često puta lov lovļasmo po Prapatnici gori čarnoj, a u danima tuge, kao robļe, zajedno oplakavasmo rodni grad svoj, i zemļu, i staroga nesretnoga despota!

— Ti si Novobrdanin?!...

— Jesam, gospodaru! Drug ūihov, rekoh ti. Oni, ugledni, odvedeni bjehu u daleku Brusu u janićare, a mene slaba i neugledna prodadoše na trgu robovâ. Smilova se na mene bolna Hrišćanska jedna duša; kupi me i darova mi slobodu, a ja se tada zavjetovah za sve dane svoje Hristu Spasu našem.

— Oče sveti, moli se i dan i noć za me, jer sam veliki grešnik! — reče i skide skupocjeno prsteñe i nakit sa sebe, i dade sve inoku, pa mu se primaće i šapatom mu reče: Znaš li, jesi li čuo za ono sedam neopojanijeh grobova kod onog pustog crkvišta?...

— Znam ih! pobožne duše čuju svaku noć zvona kako bruje sa razvalena zvonika i oplakuju nesretnu djecu rašku! reče inok i prekrsti se.

— To su moje žrtve, oče! prošapta zagušenijem glasom Tomašić. — Ja sam Rašanin, Novobrdanin!... Ja ih izdadoh, oče, za vlast i gospodstvo...

— Tomašić!! kriknu zaprepašćeno sijedi inok i ispusti od straha dobivene darove.

— I Judini srebrnici žegu me i mira mi ne daju!... Vidiš li Kajinov žig na brižnom čelu ovom ispod turbana? reče i obnaži glavu svoju. — Ima li, oče, oprostaja za mene?

— Judo! viknu užasnuti sijedi monah i baci preda ņ darovane perpere. A poslije mu zape riječ u grlu, i jedva izreče: Nema ti oprostaja, sine Sodome i Gomore!...

— A ti me nauči, šta da činim! reče i pade preda ņ na kolena. Nauči me, sveti oče!

— „I bacivši srebrnike u crkvi, izade i otide te se objesi!“... Tako uradi Juda iz Kariota, Judo iz Novoga Brda!

To mu reče inok i ostavi Tomašića bez nade i utjehe....

*

Razumjede dobro Tomašić riječi Monahove, jer se slagahu s mišlju, koja mu se davno uselila i ispunila dušu ņgovu.

Za to pojaha koņa jedne noći i ode sam krišom k onoj pustoj crkvi i stiže tamo u gluho doba. I pade ničice na zemlju, prekrsti se a za tim kleče. I na koljenima prilazaše grobovima i ljublaše sedam kamenova i sedam krstova, i skrušen tražaše oprostaja od sedam žrtava svojijeh!...

A za tijem trže iza pasa nož i udari se posred srca živa.

Tako okonča Tomašić u ponoćno doba... Mjesec prosu zrake i obasja nevjerničku krv i pokajaičke suze ņgove...

A mjesto pogrebnijeh zvona i pjesama razlijegaše se glas jejine iz oburvane i puste crkve; glas jejine, ponoćna pjesma ņena!...¹⁾

Kraj.

31. I. 1902.

¹⁾ Cijela ova pripovijetka osniva se na istorijskoj podlozi, na tačnijem podacima zabil-ženijem od očevideca, a taj je Mihajlo Konstantinovič, a potpuni naslov djelu ņgovom jeste ovaj: *Istorija ili kronika turska od nekakvoga Raca ili Bošnjaka, imenom Mihajla Konstantinovića iz Ostrvice, koji je negdje od Turaka zarobljen i među Janičare odveden, vjerno i istinito napisana*“.

Саученици.

— Иво. —

Отчитао је св. мису по намјени једне старе удовице, за сина, који се одавна пробија по туђему свијету, па се враћа кући. Жури се, јер сунце још није огријало страну и пут којим иде, а по оконијем брдинама лежи снјег, који даномице примиче се на ниже. Засве што је добро одјевен, хладно му је, па је надигао оворотник од капута, све до ушију.

Док је у кућу ступио, за њим у собу уђе слуга и донесе му на подносу бијелу каву. Испија полако, на гуцаје и — мисли. Посље, исто замишљен, прислони се уз затворени прозор и припали цигару.

Тако ради свакога јутра, и дуго стоји; и гледа у простор ко да ишчекује да сунце извири, да упре својим зрацима у прозор, па да испуни собу својом свјетлошћу и топлотом. Али оно доцна прво обасјава висове, па тек по мало спушта се на ниже к мору.

Око девете уре дошао је к њему царинарски чиновник Тадић, нежењен, млад човјек. Кад су га у Боку премјестили, веселио се је, дознавши, да ће у истоме мјесту наћи друга из ђачке доби, жупника дум Ника.

Првијех дана чешће је к њему залазио. У разговору сјећао га њихова ђаковања; смијао се, и чешће му досађивао својим несташлуком, којег се је држао и у здрелијој доби.

Погдјекад у његовом друштву набацивао се сочнијем шалама; поспрднијем осмијехом ругао се друштвеном поретку, дотицао се домољубља разглашенијех великана; и све то радио је неком слашћу, и самосвијешћу човјека, којег већ одавна нијесу могле да потресу научне дужности, сила закона — полицајни морал.

Тада би га поп Нико редовито путковао, некако скрбнички свјетовао, и прекарао га, да је искварен.

Он би за то мало марио; знао је да се морал дјелима, а не рјечима засвједочава, а посматрајући себе и друге, савјест му говораше да он није грђи од осталијех, што се у свакој пригоди моралом размећу.

Често је пако и опазио, да његове сочне шале нијесу ни дум Нику на одмет, по уздржавао се од смијеха, и не дао вољи маха пред другијем: чисто види се не ће да се зна! Сјећао се да је и у школи био такав; увијек мрк, поносит. Живот и младост нијесу му, кô и осталијем судруговима, весеље доносили, већ се је радије занашао за дјелима гласовитијех људи, за јунаштвом и, уопће за индивидуалном славом, која се у школи толико узносила. Па тако он, син сељачкијех родитеља, научио се да на високо гледа, и није марио за невољни свијет, што у мукама свакидашњег живота гази блато и у њему треба да се каља.

И није се чудити, да онако мрка, озбиљна, апсолутна у идејама, у брзо разгласише као карактер и патриоту, ма да нико није знао ни за једно дјело, које би за тај његов патриотизам свједочило.

Другови се поздраве.

Чаринарски чиновник пође к прозору и гледа на море; то му није никада досадно, кô да је оно незасушни извор животнијех потајанијех осјећаја.

Не говоре много ни ујердно. Поп Нико срдит је, што Тадић у потоњијем изборима није гласовао за зуступника, кога му је он препоручао, а за кога је он толико радио, да су га његове присташе прогласили најбољим патриотом.

Тако у ишчекивању стоје неко вријеме и гледају кроз прозор.

— Са успјехом избора задовољан си, а? — јави се царинарски чиновник, намјером да чује његову ријеч.

— И те како... Но теби кô да није мила наша побједа... Теби рођену Чакавцу — одговори поп Нико, очито зловољно.

Мени!? Да ти право речем, није мила... Чему приметити борбу, гдје јој нема мјеста; раздвајати...

— А чему ти за њих водиш пропаганду? — окосито избаци поп Нико, и одмаче се нагло од прозора.

— Какву пропаганду? — зачуди се царинарски чиновник.

— Пропаганду, да! Дознао сам случајно... Проповиједао ми је мој жупљанин; а оно што он каже, за ме друго није, но очита пропаганда... Да ти и кажем ко! — прослиједи он жешће — познаш Ива, кућа му је до уреда ти... Е па добро!

— заврши, и уозбилји се, кò да је открио какову тајну. Па да заметне јако узбуђење, узме са стола новине и гледа бесвјесно у њих.

— Ива!?! — понови царинарски чиновник очито у чуду. Премишља часом у себи и онда кò досјећа се.

... Једнога дана, тек је дошао на ново мјесто, разговарао се с њиме. У то поред њих прође неки сељак. Иво га поздрави еа: »Помагај Бог!« Он није знао да се у Боци католици тијем називом у путу сретају, па упита Ива: Што, зар и ви кажете »Помагај Бог«, а не »Фаљен Исус«, као што је код нас.

— Тако је старинско, а ми се, кò и они старога закона, тога држимо. И настави: — Истина, сад уче дјецу да говоре: »Фаљен Исус«, а наше жене почеше се тако поздрављати.

Царинарскоме чиновнику Тадићу бјеше жао, што на овај начин господа хоће да дијеле народ; није могао да схвати какова је народу од тога корист, па рече Иву, како су сви они једне крви и једнијех обичаја: налажу бадњак, славе крено име... и да тешко гријеше они који хоће да их раздвајају.

Иво је пристајао на његову и још надодао, како је сада зло настало: ето сада један другоме не кумује, не облазе се о домаћијем славама; а прво све је друкчије било. Није се гледало, ко је старога, ни ко је новога закона, већ кò браћа једни с другима.

Сјетио се и другога случаја.

Шетао је поред мора, гледао по пучини, и у оконе брдине. Дуваше југовина, па га је једнолични шум морски а особити звук морскијех валова, кò успављивао, и будио му силу неопредјеленијех сањалачкијех мисли; и блажила га топла, млака југовина и до ганућа га доводила.

У то прама њему водили су финансијски стражари десетак црногорскијех криомчара, повезанијех један до другога на једноме конопу.

Њихова тугаљива мрка лица, у низу, кò јато ждралова, — неиспавана и изгладњела, чињаху се до Бога жалосна.

— Биједни људи — сажалн он, кад су мимо њ прошли, и сјети се, да и он као и други купује од њих криомчарску робу.

— Ви их жалите!?! — јави се иза њега Иво. — А што долазе у нашу земљу; силом хоће да нам из уста носе комад

круха. . . Е, да се ја бројим . . . — говорио је даље, очитом намјером, да се улагива пред државнијем чиновником.

— Мани, болан — одговори царинарски чиновник преко воље и узбуђен — И они су људи. . . Сиротиња тражи комад хљеба — надодао кò за се. Па да о томе прекине говор, обрне на шалу и рече Иву: — Зар су они криви, што су се два педља даље родили од наше границе!

. . Све што је Тадић о томе знао, испричò попу Нику, и заврши: — ето с чега ме кривиш?

Али поп Нико не вјерује, наваљује и љути се. Па се разговор изврну у досадну препирку о границама истога народа, што сјећа на то, кò да неко метне у главу, да из смјесе бара и проса лучи једно зрно од другога.

— У нас, вели Тадић, не може се говорити о народности већ једино о странкама, или којој струји ко припада — говори и шета се по соби.

— А ти си одабрао њихову струју?

— Да, јер одговара мојим осјећајима, народноснија је и..

— Што су они шизматици — прекиде га поп Нико. . . А таки сте сви ви Срби-католици. . . Ти си још грђи, јер чакавац. . . Ти си напросто издајник! — све жешће наваљује поп Нико, дошавши у ватру. — Идите тамо у Црну Гору — и показа кретом руке на високе брдине.

Па жестоко узбуђен пође другоме прозору.

Тадић плане, узне клобук; но не рече ни ријечи. А он се опет к њему обрне, па одлучно рече: — Упамти што ти кажем, ако ћеш бит миран, знај да су овдје осле двије народности.

— Лажеш! — избаци Шадић, очито узрујан ради последњих поповијех ријечи, и нагло изађе из куће.

Растресен гледао у пусте куће, мрке баште, живо море и суре брдине. У се купи сву суморност пунога зимњега дана.

А сунце се на махове јавља, док га облак стиже, зађе, и све се заодјева у сурну боју, из које стрше највиши висови у оловасто небо.

До мало и он се умири; иза срџбе спопаде га лака туга и ганут тражијаше начин да увриједу заборави. Али кад помисли, да судруг му хоће да раздваја оно што је једно, и да га је издајницом назвао, боли га љуто у души, и уједно осјети

прирођени нагон, да брани сродство сопственога соја, ко што ради све, што је у природи јако и живо, да издржи туђу најезду.

Полако је ходио и сабирао у се мисли. Није могао да се умири; ријеч *издајница*, копкала га је у живо, те и нехотице испитиваше сама себе.

И признаде себи, да се није нигда могао да занесе за умишљенијем величинама, за старијем хартијама и за слављењем великана, у чије је родољубље сумњао. Није тражио у ископинама, под земљом славу свога соја, али за то гледао је и осјећао у свјетлости дана, и у животу; слушао је о њој из живијех уста своје браће: у предаји, у пјесми, у шарама, и у звуку гусала, море му је срцу прирасло и ведрина и захлађе својијех брдина; слашћу слушао је сочни говор и здраву раскашашну шалу простога свијета. А оно дјетиње обиљежје, што је са собом у души са села понио, није могло да замре — није могао ни у туђему свијету да себе одвоји од својијех сеоскијех врсника; све родне навике редовито су у свакој пригоди извиривале.

А уморни сељачки животи, њихове тешке кретње, часовито појудна страст и пушта пјесма, из које поједини звук и цигла једна ријеч потресла би га и будила у њему неодређену чежњу за нечијем незаситнијем и недостижнијем — осјећао је да се образују у његовој души и животу; да је он, што и они, и да оно примитивнога његова соја, што је имао у себи, није могла да убије ни наука, ни туђи свијет, ни разни дојмови наметнуте љуцкоте и питомине.

Посвема обузет сањалачкијем мислима, чешће застаје, и гледа на оконе брдине.

Хтио је да пође некамо далеко: тијесно му је на уској стази, поред затворена мора.

И пошао би даље, но сјети се, да му се ваља вратити. Застаде и неко вријеме гледа у мрачну сјену, што је пред њим застрла поданак брда; није знао зашто, али гледајућ у ту сјенку, осјети тугу, и неком милином, занесе се мишљу у прошло доба...

Инак враћа се мирнији и разабранији; и за све што је било подневно доба, није се журио: знао је да га, кад се по-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

врати, чека службена бирокарска дужност, која, ако га је и хранила, није му се милола.

Посматра морски затон, са испрекрштанијем пругама, пун воденијех струја, што утичу у набрану пучину, која изгледа ко смежурано старачко лице, кад га студ лизне; а ледени повјетарац, што се са снијежнијех брдина к мору спушта, у себи носећ звук голети, пренаша га мишљу у студене крајеве, па нагоном очи му траже топле заклонице.

У њима заклониле се наранце, са оштријем лишћем, справне да обране свој плод од љута сјевера; иза лишћа вире сочни дозрели плод, скупио се по двоје, један уз други, ко главе нејакијех близанаца, у мајчиноме наручју.

Тако пустивши маха сањалачкијем мислима, бијаше заборавио на судруга и нанесену му увриједу, но сјети га се, кад је дошао до испред куће му. Погледа на прозор. Иза џакала угледа главу му у облаку дима; пушио је, и гледао радника црногорца, што је копао у његовој башти тешку земљу.

Кретом главе поздрави га и пожурѝ се кући.

А поп Нико једнако гледа кроз прозор, и подаје се мислима, па кад Тадић замакне, нечему се сјети, па пође и сједе за сто, да напише оно што му се је од јутрос заметало у глави, док је по соби шетао и кроз прозор гледао.

Пише већ прибране мисли, и док пише све се више подживје. Кад је довршио, стаде на глас да чита, а после исправља оно, што му се чини да не ваља.

Среди се и изађе из куће.

Није се обазрио на тежака, што је копао замрзлу земљу; није осјетио мирис сазрелијех наранача, ни суморност зимњега дана, ни хладни ваздух, у којем се све живо окупља, и једно од другога тражи самилости и љубави, да осјети благу топлоту, — већ иде укочен, поносит; од студи му је помодрила угојена глава, а свијетле очи раздражено у простор гледају.

А кад је дошао поред поштарске шкрињице, приђе к њој и у њу баци запечаћени лист, адресован на једне радикалне новине, у којем је био уклопљен његов, онога часа, написан допис, са потписом — »Патриота«.

... Неколико дана кашње изишао је тај допис, у онијем радикалнијем новинама. Бијаше крпат свакојакијех сумњицења

на царинарскога чиновника Тадића. Садржина му је: како он шири српску пропаганду, гоји особите симпатије за Црнугору, а најпослије и сумња се о његовој чиновничкој дужности.

Цио допис био је, кб извјештај на пристојне власти, само што службенога броја на њему било није, али су свој број на челу носиле саме оне радикалне новине.

Тадић је онога дана, кад је за њ сазнао, био у уреду. Додијало му се писати, па гледа кроз прозор у јато галебова. Увијек кад их гледа, како се надвију над поносите валове, и када слуша њихов крик, заокупља га слатка меланхонија, која га носи далеко у висове. Тада је његова душа мекша и мекша — скрушава се. . .

У то пријатељ приступи к њему пружи му лист, и упозори га на допис, он га први пут летимице прочита, па понови читање на глас. Часом замисли се, а кад схвати садржину, чисто протрну. И враћајућ повине пријатељу рече му очито ганут: — Кому што ја чиним, а ето хоће да ми нашкоде?!

— А знаш ли ко је написао допис? — упита га пријатељ и гледа га у очи — и не добивши одговора прослиједи: — Нико други, но твој судруг поп Нико!

— Није могуће, — очитијем увјерењем одговори он. — Још јутрос смо се поздравили.

— Па! — насмија се пријатељ. — Види се да си право сањало. . . Он мисли да си за домовину опасан, те да је учинио патриотско дјело. А кад је то по сриједи, онакав човјек не бира средства. . .

И послије, кад га је пријатељ увјеравао да је поп Нико заиста допис написао, једнако је сумњао.

А кад га је пријатељ очитијем доказима присилио да вјерује, није могао иикако да схвати: што је нагнало његова саученика, тога поноситога и карактернога патриоту, да му онако из потаје подвали, очитом намјером, да му код старије власти нашкоди? — и тугом у души подуже би мислио о томе.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Mudre izreke

1. Opomena „ti moraš“ ostaje na svaki način opora, ako se ne ublaži dodatkom, jer što moraš, baš je ono, što razložito hoćeš.

Lindner.

2. Ništa nije djetetu razumljivije, ništa mu nije naravnije od onoga što je čudnovato.

Zacharia.

3. Ono, čemu se divimo kod velikijeh mudraca, nije toliko ogromna prtljaga njihova znaña, koliko neka tajanstvena kob, koja ih vodi kroz njihova učeña, i u njihovijem moždanima redi posletke.

Franceska izreka.

4. Velike duše trpe mučke.

Schiller

5. Što se želi, to se vjeruje.

Demosthenes.

6. Gdje ter gdje dobro je pretrpjat koju nesreću.

Sophokles.

7. Mnogo govorit i mnogo reći, nije ista stvar.

Sophokles

8. Za ono što se dogodilo zna i budala.

Homer

9. Noga lako potrpa malu vatru, koju, kad je pustiš, ne će ugasit ni potoci.

Shakespeare.

10. Nije pametno ni srdačno usprotiviti se neukloñivu zlu.

Goethe.

11. Ko hoće da uspozna potpuno lucku taštinu, nek promatra uzroke i posljedice ljubavi. Uzrok joj nije drugo nego nešto ne znam što (Corneille), a posljedice su joj strašne. To nešto ne znam što, toliko je mala stvar, da se ne može ni raspoznat, miče svu zemlju, knezove, vojsku, cijeli svijet.

Kleopatrin nos, da je bio kraći, bilo bi se promijenilo sve zemaljsko površje.

Pascal.

12. Provideno je da dubovi ne udare granama u nebeski svod.

Goethe.

X.

Milostiña u Islamu.¹⁾

Srđevo uredništvo pita me da mu objasnim, je li milostiña kod Muslomanâ vjerski dogmat ili prosta moralnost, koja biva u običajima. To mi nudi priliku da razvijem jedno od naj glavnijih pitaña. I evo me:

Vjera Muslomanska kao i kršćanska veoma je milosrdna prama svojijem sinovima, velika je dobrotvorka za siromahe među vjerskim pristalicama. Ta krepost ne sastoji samo u milostiñi nego u zamjeničnijem brigama i društvenijem svezama, što postoje među vjernicima. Nalazimo na svakom obrazu Korana kiticâ, koje zasjecaju u opće u milostiñu; navodim samo u tu svrhu ove tri kitice, kojijeh se mogu u ovaj tren sjetiti:

„Naj bolji je čovjek onaj, koji čini naj više dobro svome iskrñemu. Žudi tvomu iskrñemu ono što žudiš sebi samomu — „Krepost sastoji u vjerovañu u Boga, u kñigu, i u naj pokoñi dan, „u davañu za ljubav Božiju pripomoći svojijem srodnicima, siromasima „i putnicima, u otkuplañu robova, u osluživañu molitava, u dijeleñu „milostiñe, u održavañu zadane riječi, u pokazivañu ustrpjenstva u „suprotivama i u teškijem vremenima i kad je nasile. Oni koji ovako „rade pravednici su i boje se Boga.“²⁾ —

Ovo je o ljubavi u opće, koja mnogo naliči, kako se vidi, kršćanskoj ljubavi, Evandelskoj, sadržanoj u lijepom nalogu: „Ne učinite drugome što ne bi htjeli da vam se učini“.

Što se pak ljubavi tiče u smislu milostiñe, ta se dijeli u dvoje; jedan dio je svojevoljan, a drugi nametnut kao dužnost. Svojevoljna je ona milostiña, o kojoj je riječ u izreci: „Tajna milostiña blaži srčbu Božiju.“³⁾ Javno dijelit milostiñu, ali bez hvastaña, vazda je dobro djelo; ali bolje je nadarena milostiña, kad je tajno učiniena, bez taštine, prosto za ljubav Božiju i svoga iskrñega. Evo u prilog toj stvari ove tri kitice iz Korana:

„Oni koji su podatne ruke za hvastañe ne će požeti nikakve „koristi od svojijeh djelâ. — Vjernici su dužni udijeliti siromasima

¹⁾ Odgovor pitañu upravjenom piseu od uredništva *Srđeva* u br. 4-om, u prijedbi na obr. 170.

²⁾ Sura II, k. 172.

³⁾ V. Srđ br. 4-i.

„naj boļe stvari što su dobavili; onako isto kako bi oni Źeleli primiti „da su u potrebi. — Hvale vrijedni su vjernici, ako javno milo- „stiņu dijele; još hvale vrijedniji će biti svaki put, kad je uzdijele „tajno.“¹⁾ —

I u tome je Izlam sloŹan s uzvišenijem Evandelskijem mora- lom: „Da ti tvoja lijeva ruka ne zna što čini tvoja desna.“ Dakle svojevoļnu milostiņu smatra Muhamedova vjera dobrijem djelom, i ako nije duŹnost vjerska, dogmat. Ali ima i druga vrsta milostiņe, što je dogmat i član vjerovaņa.

Vjera Muslomanska ima samo četiri duŹnosti: Molitvu, pet puta na dan; post o Ramadanu, jedan mjesec na godinu; poklon u Meku, jednom samo za Źivota i to za one koji mogu; i napokon, Zekat, prilog siromasima, utvrđen na 40-ti dio dobara svakoga bogatoga ili imućnoga Muslomana.

Riječ Zekat, koja znači očišćeņie, dokazuje da zakonoša hoće da podari djelu isti smisao: očištiti svoja dobra razdijelivši jedan dio siromasima, eda ostalo bude dobro stečeno za vlasnika. Ali posljedica ovog mudra zakona ne ustavlja se samo na tom mjestu. Kad se malo razmisli, taj zakon ima Źeki pravac i namjeru više političku nego vjersku. Određujući siromasima pravo na udioništvo imaņa bogataca, i uglavljući da su bogataši jamci i zauzetnici Źivleņa siromahâ, Muhamed je ustanovio pravo načelo bratimstva među Muslo- manima, osnovu zajednice i snage, nepremašiv pretečni lijek proti socializmu, koji strahovitijem klicama, te neprestano rastu, mi vidimo, da prijeti osnovama današnjega Evropejskoga društva. Tijem općijem dijeleņem arapski prorok ne samo poboljšava staņie siromahâ, go- tovo istiskuje siromaštvo, nego još udiše bogacima osjećaje dareŹli- vosti i zakonitog milosrđa, što bi iz njih zanago istisnuo osjećaj pri- rodnoga samoŹivstva; za tijem gasi svaku iskru srčbe, što bi uboštvo moglo da izleže u siromahu proti bogatašu, i spaja jedne s dru- gijem vezom ljubavi i bratimstva, što se i danas opaŹa među dobri- jem Muslomanima.

Socializam ne može imat nikad pristupa Muslomanskom dru- štvu, a Muhamed je bio veliki političar u ovoj ustanovi kako gotovo u svima.

¹⁾ Sura II. k. 266 i nastajne.

Na koncu, čini mi se da sam dovoljno rekao, može bit i odviše, kao odgovor na Srđevo питање. Jeda li moj odgovor utaži његоvu radoznalost i ugodi његоvijem čitaocima! Vazda će mi bit milo povoliti odgovorom svakoj vrsti питања, koje bi mi bilo upravљeno a koje bi se ticalo istoka.¹⁾

Nedjib Bey

Turski generalni konsuo u Dalmaciji.

ТКИВО.

Полегло је класје, а даљина сива,
У сусреће ноћи већ заносно снива,
И шумори лишће, и мирише трава,
А облак тумара изнад наших глава.

У спокојству трепти сва природа жива,
Хиљада гласова у акорд се слива.
Благи мирис слабе оживљава груди,
Свелу диже снагу, палу наду буди.

Пролирене сузе на лицу се суше,
А молитву шапћу измучене душе;
Нешто Моћно, Вјечно шири тајне двери,
Застали су људи и застале звјери.

Одморишта час је после борбе љуте,
И твари и људи нешто ново слуте,
И побједник храбри и онај што страда
Нечему се новом и великом нада.

Ко смртан да појми те божанске чари?
Ко створења жива овим даром дари? —
То кроз пит живота пуног горке бједе
Неумитна Судба конач Среће преде.

М. П.

¹⁾ Ugodno bi nam bilo razumjeti etnografske sveze između Turaka i Arapa, pak osladit koju arapsku legendu (Ured.).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Poljubac.

Kako je postao poljubac? Mnogi misle da nam je to urođeno, jer novorođenče počne naj prije usnama micati na majčinijem prsima; pak kako je naviklo, i kasnije što god mu dođe do ručica, prinosi usnama, jer su se usne prije u tome vježbale nego prstići. Ništa se ne može pameću shvatiti, što se prije nije osjetilo ćutilima¹⁾. Ustima, što je naj glavnije, jedemo, pijemo i govorimo, ali smijeh i ljubac usta usavršuju. Bez smijeha i polupca što bi bila mladost? Dakle iz teorije sisaña razvio se poljubac; za to djeci, koja su se već odbila od materinih prsi, naj prirodnije je prislañati usne koječemu. Neki misle da i ćika²⁾, pa baš i pušeñe potječu od nagona za sisañem.

Stari su Rimljani razlikovali tri vrste ljubaca: Basia, polupci između svoje, rodbine i prijateļa; Oscula (φιλήματα), polupci počasni, navlaš pobožni; Suavia, polupci između zaljubljenikâ. Ovi su potoñi naj sladi, jer srce sreću priaña, pa prokipi i u jecañe, a napokon prasne; a mi to srpski zovemo štuknuti ljubac. Aristofan ovu vrstu ljubaca zove κατὰ γλωττίσματα, jer se i jezik miješa sa jecañem. Poljubac je ljubavni simbolično spajañe muškoga i ženskoga spola.

U našem jeziku imamo za to dvije riječi: ljubac ili poljubac i celov. Ljubac po samoj riječi izraz je ljubavi i srdačnog nagona, a celov je pozdrav, kojim želimo drugome zdravlje, jer celivati znači uprav nazdravļati, a to se razumije i iz riječi iscijeliti, što znači ozdraviti.

Što se tiče povijesti polupca, ako se možemo nasloniti na duboke i u ene slutñe i nagoviještaña, ljubili su se već Adam i Eva; tragovâ tome nalazimo i u Omera, a poljubac počasni posvećen je i u starom zavjetu. Bogovima, pak kasnije svecima su se upravļali lupci; biskupima i redovnicima ljubila se ruka, jer ljubiti u lice svete oce bilo je odviše povjerļivo. Velikašima ljubila se ruka, koleno i noga. Do nogâ u našem narodu nije se dotjeralo, ali ima u narodnoj pjesmi:

Lubi ñemu skute i kolena.

Ovu vrstu poništena ljubleña, navlaš nogâ, Seneka zove Persica servitus³⁾, jer je to običaj bio u Persiji, što je prešao u

¹⁾ Nil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu.

²⁾ Sisañe i žvakañe duhanskijeh listinâ, što su prije tavníčarima dopuštali.

³⁾ Persijsko ropstvo.

Evropu, i taj je običaj evao kod rimskih i grčkih cesara, pak je dopro i do srednjega vijeka u nemačkih carevá. Od tada se pometlo za svijetovne vladare, a ostalo samo kod rimskog pape, kome se ľubi noga u znak duboke počasti, i radi sv. krsta, koji je na njegovoj crevľi utkan.¹⁾

Ali malo po malo počelo se zazirati od čestijeh ľubaca, navlaš prijateljskih. Već Tiberij zabrani oscula quotidiana²⁾, jer tijekom svake se bolesti rasprostirahu. Ostalo može se vidjeti u Svetonija, Plinija i Martijala. I u istinu osculum znači mala usta, jer pri polupcu skupľaju se usta, koja priaľaju uz druga mala skupľena usta, a tako se može lako prilijepiti i koja nemoć. I prvi kršćani na gozbama su se ľubili, ali polagano i to izlińa, jer uspomena Judina polupca božanstvenom učitelju učini da se zamrzi na polubac, i čaše sa svijem iščeznut taj običaj, da ga sv. Pavao ne oživi završujući svaku svoju poslanicu: Da ste zdravo polupcem mira. U manastirima uzdržao se za dugo sveti polubac, koji mistično znači spajańe s Isukrstom, jer u velikom spjevu glasi: polubio me je polupcem svojih ustá.

Stara riječ kaže da kroz oči ulazi ľubav, a kroz usta ľubavna slast; za to polubac mnogo je putá bio uzrok nesrećá, krvi i smrti. S toga je postala riječ principiis obsta³⁾, jer po Martijalu ľubavni polubac je ključ svemu, i žena koja se pušta ľubiti od tuđega čovjeka izgubila je sram ľucki.

Stari su bili jako oštri za polupce; Kato je branio da muž polubi svoju ženu pred kćerima⁴⁾; naše djevojčice još u starijih Slovena trebalo je da se zacrvene kad bi polubile mladića; pa kad bi ovaj samo usne prisionio a do svrhe i ne prionuo, primio bi zamlaticu od kreposnijeh djevojčiniñih ruká. Tako ukradeni polubac bio je nadaren zamlaticom, a bila je prosta i tužba na sud za to, jer juriste kod Rimľana uvidali su u ukradenom polupcu kao neko silovańe, što je nešto malo pretjerano, ali svakako ukradeni polubac u nekijem prilikama mogao se smatrati kao krńeńe dužne počasti; za to dobra

¹⁾ Za tu navadu dosta je doprinio i primjer sv. Magdalene, koja je polubila noge Spasiteľeve.

²⁾ Svagdašńi polupci pri sretańu i opraštańu postajahu uprav nesnosni, jer trebalo je ľubit svakojaku čeljad.

³⁾ Opi se početku.

⁴⁾ Njegova Mareija ľubila ga je samo kad bi grmjelo.

zamlatica smatrala se kao zakonom dopuštena a pravom potvrđena; s toga su Rimljani razlikovali između verberare i pulsare¹⁾; bičevanje je bolelo, a udaranje sramotilo. Dakle zamlatice i čuške za ukradeni polubac!

Iuriste su i dalje išli i iznosili su pitanja čudnovata, n. p. može li djevojčica, koja se pušta polubiti, nositi još djevojački vijenac? gubi li kakvu ostavštinu po zavještaju si pudice vixerit? Po I. 16 c. de donat. ante nupt. povraća se polu ženidbenog dara, kad bi vjerenica umrla, ako je polubila vjerenika, jer je polubac delibatio pudicitiae²⁾. Dakako u našem jeziku ljubiti djevojku nešto je više nego celivati, a oblubiti po gotovu. Tu je eufemistički rečeno sve, kao i glagolom milovati u narodnijem pjesmama. Dakle po sebi sam ljubac, celov mala je stvar, jer to i naš puk potvrđuje poslovicom malo pristojnom: Ljubac p . . . , a Nijemci to skladnije kažu: „Einen Kuss in Ehren kann Niemand vehren.“³⁾ Pa i u narodnijem igrama ima polubac kao kazna, n. p. na prstena, naređuje se mladiću ili djevojci da polube naj draže im čelade, koje je u skupu. Ostavimo dakle moralistima da razbijaju glavu uspoređenim polupca sa kucalom na vratima od kuće. Udariš kucalom (štukneš ljubac), ako želiš da ti se vrata otvore.⁴⁾

Osim spomenutih vrsta ljubaca ima i politični polubac. Trojanke su dijelile polupce, kad su se ljudi srdili za zapaljene brodove, i danas žene dijele polupce kad što oprave. Politični polubac može se nazvat i onaj skorašnji franceskijeh gospodâ Rusima od velikog entuzijazma i zanosa. Policijski polubac je drugo. Rimljanin bi polubio ženu da obazna, je li pila vina. Za našijeh danâ jedan muž je ljubio ženu da obazna, je li pušila, jer joj je to branio. Ropski polubac je koji iziskivahu despoti od svojijeh robova, da ih lube u ruke i noge, a bilo je i stidnijeh polubaca, koji se ne mogu spominjati radi pristojnosti. Ima i potišteni polubac istočnoga izvora.

¹⁾ Bičevati i udarati.

²⁾ Napitni prinos stidljivosti (pri takijem napitnicama trebalo je da se nekoliko kapala preliju preko čaše).

³⁾ Polubac počasnî ne može niko zakratiti.

⁴⁾ Ima zemalâ, gdje je ljubac u običaju kao hvatanje ruke, i još običajnije. U Ugarskoj n. p. a na osob u Erdeju lube se muški sa ženskijem onako navadno bez ikakva zazora, i to na sastancima, na objedima po kućama, gdje u goste dolaze izvañci za prvi put. Ali Ugarska je na glasu radi raspuštenosti.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Kod našega naroda dijete treba da polubi prut, koji ga je izbio, jer kažu roditelji, prut je iz raja izašao. Dapače bio je negda običaj, da roditelji odnesu prut učitelju, kad bi svoju djecu upisivali u učionicu. Ovo je po svoj prilici pozajmljeno od Turaka. Svaki Turčin trebalo je da polubi ukaz Sultanov, koji mu je naređivao da se zadavi. U istoku ima i ta potištenost, da selaci lube stope, kud je gospodar išao, pa i negova koña. Slovenski narodi nijesu dotle dotjerali, nego su ljubili ruke i skute, pa bi se bacili i na kolena, ali dađe poništiti se nijesu.

Sudbeni polubac može se zvat polubac sv. Pisma, običaj koji je bivao u sjevernijem Amerikanskijem republikama. Dužitelj bi polubio Bibliju i tijem se zakleo da mu kogod što duguje, pa bi našao dvojicu te bi se isto tako zakleli. Dužnik nesretnik, i ako nedužan, trebalo je da plati dug.

Vjerski polubac je u pravoslavnoj crkvi u običaju na uskrss riječima: Hristos vaskrese (Hrist uskrsne) i s odgovorom: Va istinu vaskrese (uprav je uskrsnuo). I tad se lube. Ako su dvojica svađena, u toj prilici se pomire.

Napokon treba spomenuti ugladene polupce, o dolasku, odlasku, ustanku, lijegañu, iza obrokã kao blagodareñe na blagovañu. Ovaj franceski običaj prodro je u sve upitomlene i ugladene kuće po svemu svijetu. Gospođama ljubila se ruka za zahvalu, za to je ostala u Nijemaca riječ: Ich kisse die Hand, za ich danke, što je prodrlo i u ñeke naše krajeve, gdje su ñemački običaji, u prijevodu: ljubim ruku, što grdno zvuči našijem ušima.

Naj nesnosniji su polupci između muškićã, kad i kad odvratni, jer mnogi se ne lube od srca nego od navade. Pa ima tu opasnosti i za zdravlje. Pričesnu zamjeničnu čašu za to su u zapadnoj crkvi i ukinuli. Liječnici brane ljubiti svoju dragu čeljad na umoru, ali boje bi bilo u opće zabraniti polubac i među zdravom i nezdravom čeljadi, jer mnogo putã i sam hak je neugodan, ili zbog kakve blagovane hrane ili zbog kakve unutrñe slabosti. Ako ima bit neki znak radosti između dva prijatelja, koji se dugo nijesu vidjeli, naj boje bi bilo uvesti stari grčki polubac (χούρα). Dva prijatelja uhvatila bi se za dva uha i tako se mašo stresla. Pukovi u prirodnom stañu pozdravljaju se svakojako. Naši gorštaci, kad se sretu nakon duga vremena a prijatelji su i zvanice, zaigraju se jedan prama drugome, jedan drugome polubi rame, pa se pitaju za zdravlje i po dva puta. Kod ñekojih narodã dotiču se

nosovima, a kakgod se nosovi i pobiju od naglosti i brzine, pa nosovi su jako osjetljivi, te mnogo putâ i krv na nos udari pri pozdravima. Karakteristične su i riječi pri pozdravima, jer iskazuju narodnost. Holandez pozdravljajuć pita: Kako se vozite? Englez: Kako radite? Špañolac i Talijanac: Kako stojite? Mi Srbi: Kako ste? Česi: Kako se imate? Nijemci: Kako se nalazite i kako vam ide? Kinezi: Jeste li svoj oriz pojeli? Egipćani: Kako se znojite? jer misle, ko tamo suhu kožu ima, da je to znak bolesti. Pa su čudnovati i razni načini pozdravljaña. Brazilijanac položi glavu na trbuh onomu, koga hoće da pozdravi. Meksikanac pozdravljajuć dotakne se najprije rukom zemlje, a onda polubi ruku onoga, koga pozdravlja. Sijamezanin svuče svoje gornje gaće i omota ih oko tijela onomu, koga pozdravlja. Indijanka iz Malabara pozdravlja otkrivajuć sa svijem svoje prsi. Otočanin južnoga mora skine svoju kitu perjanu s glave i postavi je na glavu onomu, koga pozdravlja. Dva Arapina iz Jemena kad se sastanu, postave se jedan napram drugome tako, kao da će jedan drugome ljubiti ruke, no nijedan ne će da počne kao da je zabrañeno. Otohajteri ako hoće da zadovolje svome običaju pri pozdravljañu, svuku se goli, ili barem ogole gornji dio tijela. Etiopci pozdravljajuć otpašu pas onomu koga pozdravljaju, pa ga sebi pripašu. Groenlandijanac pozdravljajuć izliže lice onomu, koga pozdravlja. (Za one gospode, koje se mažu, bio bi to najneugodniji pozdrav). Kaparac plune u ruke onomu, koga pozdravlja. Evropejac pri pozdravu skine svoj klobuk. Turčin naj lepše pozdravlja. On stavi ruku na prsi, čelo i usta, iskazujuć tijekom da srcem, pameću i riječima pozdravlja prijatelja. Kalifornianin je naj čudniji; on ne pozdravlja.

I ako dijete pri materinijem prsima navikne micati usnama, odakle se razvio polubac, kako smo iz početka kazali, ipak ima onih koji to poriču, i vele da se dijete od mnogijeh navada odvikne, kad uzraste, pak bi i od sisaña i micaña usana se odviklo, da nam golubovi ne davaju primjer ljubavnijeh polubaca svojijem klonovima, kad ih priroda za gnijezdo zgrijeva i gukañe im snubi, kao što biva kod ljudi uz polubac i jecañe. Tu je neka naslada, koju priroda dava, a što je prirodno nije gadno. Svakako dan današnji mañe je polubaca nego je bilo sredñega vijeka. Što je danas klañe glavom ili naj novije djevojačko poklekivañe, to je prije bilo ljubleñe, i ne-

prestano ljubleće, kao što Erazmus govori o davnom Engleskom običaju: — Kad dođeš, pođeš, povратиш se, kud god se okreneš, svud te sretaju polupci lijepijeh djevojčica. — Kud ćeš bolje! — Stari su kazali da je polubac hrana, koja se blaguje šitkovijem ožicama; ali svakako svaki polubac nije jednak, kako ni sve ožice, kojima se blaguje ta hrana, nijesu šitkove. Jedini polubac prave vrste bio je, jest i biće polubac ljubavi, u koji Venus peti dio svoga nektara ulije, kojijem su se polupcem polubili Amor i Psihe, što je naj lepša starinska skupina, a i Kanova je srećno ponovio.

No nije dosta da taj polubac bude ljubavni; treba još da taj prizor zbiva se u raju prve mladosti. Svakome svoje: Mladosti ljubav, zrelosti rad a starosti vlast!

Od tamo i amo

x.

Kamo lutaš?

Kamo lutaš?.. zar ne vidiš
 Da je ovo staza prava?...
 Zar osjećaj tvoj i danas
 Mrtvim sankom mrtvo spava?...

Zar ne vidiš, da tvoj narod
 Grozno.... strašno.... teško strada?...
 Zar već, brajne, ti ne znadeš
 Kakvu silu ima nada?....

Kamo lutaš?... Tã přeni se:
 Ne tumaraj tamo, amo,
 Već za jadni narod radi,
 ...Da ti lovor-v'jenac damo!...

Kamo lutaš?... Zar ne čuješ
 Da te narod k sebi zove,
 I svom silom gdje se bori
 Da se strese mŭke ove?...

Књижевне оцјене.

Вој. Ј. Илић. *Туђински бисер. Преводи: Пушкина, Љермонтова, Шилера, Уланда, Хајне, Ламартина и других.* Београд. 1901. Цена 40 ш. д.

Ова књижица има само тридесет страница и свега двадесет пјесама. То није сметало да ту буде, као што видите, шест пјесника и то из три разне литературе: француске, руске и њемачке. Ствари су превођене без избора, узимане с реда, и ни један пјесник није представљен макар приближно тако да се види, или бар назре, његова персоналност, у чему се разликује од другијех пјесника, и шта чини љепоту његове поезије. А што је преводилац узео три литературе мјесто једне литературе, и шест пјесника мјесто једног пјесника, то је доказ да он ствар није учинио озбиљно и да је радио за свој рачун. Најпосље, то не би било за осуду. Он би могао и да нам не пружа у томе огледе жанрова, него да нам пружи неколико пјесмица добро преведенијех, да нас забави, да нам да нешто лијепо. И да је ова књижица успјела, да су пјесме преведене као што треба, лијепијем језиком и отмјеном формом, све би друго могло бити споредно. Али овај *Туђински бисер* са обилгатном лиром на корицама и тачнијем инвентаром у *Садржају*, у коме је пажљиво назначено, гдје је што штампано прије одштампавања у књигу, показује једну наивну претензиозност, и чини у свему утисак посла једног беспосленог човјека.

Ми с тога ову збирчицу не бисмо ни приказивали да она није један вјеран образац: колико се у нас подцјењује преводилачки посао и са колико се слијепости лађају у нас неки људи да преводe ствари, које су по својој форми можда најсуптилније, што има у странијем књижевностима. На примјер: Ламартен и Хајне! У нас се тек са *Задругом* и најновијим колом људи почело превађање узимати за озбиљну ствар и за питање талента. До сада су најчешће преводили само они људи који нијесу умјели ништа друго, и који су то држали за најлакше. — У Нијемаца су прве преводe дали најбољи писци. Тако су им Тик и Шлегел дали Шекспира и Шпањолску Драму, Хердер им је дао Романсего, Шилер је превео Федра, Гете

је превео Мухамеда. У Француза је исто тако: грчке класике преводио је велики пјесник-maitre Лекон де Лил, Шекспира је превео Емил Монтеги, и преводио га је Жан Екар; Едгара Поа превео је пјесник Шарл Бодлер и т. д. Данас се у Њемачкој преводи све што има вриједно у странаца, а пријевод се повјерава познатијем људима. Французи имају своје познате људе, који преводе са овог или оног језика и неповјерљиви су према преводиоцима без реномеа. (Тако за руску књижевност имају Каминског и Вицеву). — У нас међутијем, преводилачки посао нема облигација, и није ни мало саблажњиво, када се преводилац Туђинског бисера лати да преводи Мисеа, или, још горе, Ламартена, чију танчину, флуидност стиха може просто да упропасти оваково вјежбање једног рђавог и сувог версификатора. А колико се може да оголи, огули, обездуши и унакази један такав пјесник ништа боље не увјерава од ове књижице, коју приказујемо из куриозитета.

Језик је преводиочев сиромашан, сув, грађански, и не показује нигдје смисла за ниансе, нема окретности у синонимима ни пластичности у изразима. Стих му иде напорно и батргате сваки час са скарадног на скарадан стих. Њему се на примјер не чини заворно рећи: уста руј, — управља гред — дочепах њег', — деве лене, — прозор клети, — тичице лакокриле, — једва чујно, — срдашце, — млађани, — худих, — гледи'о, и тако даље, читавијем рјечником извјешталијех и конвенционалнијех ријечи нашијех старијех пјесника á la Иса Ђирић, који бјеше патријаршијски биљезник и пјесник. Преводилац Т. бисера римује: заморена-вретена; најмилија-веселија; одлива-почива; сја-тма. И чини му се да није непатриотски доведе сакатити наш еластични српски језик и наказити га хиљадама апострофа:

»Крај теб' зима, у теб' зима . . .«

»Доброг' ништ' не даде... ал' је душом целом«

»Што ј' . . .« Или: »Ко ј' јунак, питам . . .«

Или: »Нешто б' рећи им'о . . .«

И наравно када један преводилац нема окретности у изражавању, или, још више, кад нема осјећања за језик поезије, осјећања за ону прозачну, паучинасту, суптилноост коју има љепота

поетског израза, када нема осјећања за естетику форме, онда, наравно, у његовом преводу Шилер гори овакијем чудноватијем језиком: »Скупчаних безброј чуда језиви' . . .« (стр. 23), а Пушкин овако: »На моју главу све се сручило једног дана . . .« (стр. 7). — И помислите, како вас мора да револтира таква blasfemiја кад сте већ читали те пјеснике у оригиналу, када вам је можда остао још који њихов стих у памети, па га поновите у оној елеганцији, у којој је изашао из пера пјесникова; и колико вас револтира када такав пријевод прочитате на свом језику, кога љубите, у кога вјерујете и на коме је и Змај преводио.

У Ламартиновој Јесени *le deuil de la nature* преводи: јесени дах мртвила. То је ситница, регби. Али, право рећи, треба бити без очију, па моћи презентовати да је *le deuil de la nature*, овај чисто ламартиновски детаљ, изражен јесењим дахом мртвила. И треба исто тако бити безмјерно безобзиран, па оно Пушкиново у познатој пјесми *Сужањ*: туда гдѣ за тучеј бѣлѣтъ гора (тамо гдје се горе бијеле за облацима) превести овако: »тамо гдје се горе за облаком јате. Не само због оног јате, него је ту пропала цијела она Пушкинска слика, коју познајете да је његова одмах на први поглед, и која вам је остала из многобројнијех његовијех описа Кавказа.

Да смо на чисто са једном ствари. Преводити се не може од ријечи до ријечи, буквално, то разумијемо. Али је умјетност наћи оно што одговара, еквивалентно, рећи ако хоћете другијем ријечима, али рећи исто. То је оно што је битно; јер ако не можете задржати ријечи, немојте упропастити слику. То је тешко, то је умјетност, то је ствар талента, али то ми тражимо, и не задовољавамо се тако олако. Јер ако се за нас преводи сакато, то је бесмислица: интеллигентан читалац може то читати боље у оригиналу, или туђем пријеводу. Нама је стало да имамо импресију пјесника, кога читамо, преводилац треба да нам пружи ту импресију што непосреднију, да не мијења ништа, не додаје, да само рече другијем ријечима, синонимима, али да рече исто.

Што се тиче ритма, он се, вјерујемо, не да пренијети из оригинала. То се свугдје показало напорно. Али ако нам преводилац не даје ритам из оригинала, ритам који је онамо,

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

нека нам дадне свој ритам, али нека је ритам. Стихови у *Туђинском бисеру* су неритмични, беспримјерно неритмични. Ни сам ритам прозе не би поднио, да се рекне овако као ово, што хоће да буде стих:

»Како бих радо сада до самог дна испио«.

А тако стоји са ритмом у цијелој овој књизи.

И онда, потребно је да се преводилац и читаоци разумију. Стихови у овој књижици иду тако напорно, да се изгубио смисао:

»То нису, мајко, земаљски звуци
Ових је дража моћ.

Овом се мора нагађати шта се хтјело, а рекло се: што се у пјесништву мора тумачити то не заслужује тумачења. То вриједи и за пријеве.

Ламартинове су пјесме преведене очајно. Златоусти пјесник Хармонија и Медитација говори у овој књизи језиком пјесника из Голуба. И на што ли је било нужно поново преводити *Зимње вече* и *Школску пјесму*, и преводити је онако смушено, кад је Змај те исте пјесме превео својом познатом вјештином. А да видите како Хајне изгледа, кад се чује кроз уста непјесника и човјека, који очевидно не умије њемачки:

Du schönes Fischersmädchen
Triebe den Kahn ans Land,
Komm zu mir und setzt dich nieder,
Wir kosen, Hand in Hand.

Рибарева кћери мала
Ходи за час само!
Терај чунић ка обали
Па да се познамо!

Leg an mein Herz dein Köpchen
Und fürchte dich nicht so sehr;
Vertraust du dich sorglos
Täglich dem wilden Meer.

Уз срце ми дах приљуби
Не плаши се мноме!
Па и с морем ти се љубиш
У животу своме.

У једној другој пјесми овдје Хајне завирује у чашку сваког цвјетића (in alle Blumenkelche) и тражи туде једно срце. Преводилац то каже овако:

»Гледам све цвјетиће и тражим међ њима
Срдашце једно«.

Оно међ упропастило је сав утисак ове пјесме, јер није тражено срце међ цвјетићима него у цвјетићима, у оној чистој

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

чашки пуној мириса, чистоте и росе. А ништа лакше него упропастити оваку ствар која је чисто хајнеовска, битно хајнеовска, једна поезија осјетљива и лагана као онај жути пра-шак у прашницама тога цвјетића. — И тако оно:

Es duften die Blumen im Abendcheine, није:
»Мирисом ветрићи месечину поје«

што је сасвим друга ствар, што управо није ништа, и што неће нико разумјети, какву то мјесечину поје вјетрићи мирисни. Тако је исто несрећан пријевод оне познате Хајнеове строфе:

Uns beiden ist so bang und wehe
So wehe und bang.

(Пријевод: Несрећни смо оба, о несрећни тако
Тужни нас двоје).

И када преводилац наиђе у једног пјесника на једну строфу коју не разумије или коју не може никако да преведе — он просто испусти тада цијелу строфу и иде даље! Тако је у Ми-сеовој пјесми Пени испустио познату најћеретавију и најње-жњију строфу (предпошљедну) која завршава онако слатко: á des bonbons, á des maris.

И одиста: рђава књига може да вам буде антипатична и да вас ражљути као рђав човјек. Овај цио Туђински бисер изгледа као да је препјеван с мацарског и да га препјевао неко, који је странац и који у српском језику зна само обични лангаж, најопћије ствари: ријечи и облике.

Ђиво.

*
**

Е. Helperne-Kaminsky. **Ivan Tourqueneff** d'apres sa cor-respondance avec des amis français. Paris. Eugene Fasquelle, éditeur. 1901. Brix 3 fr. 50.

Тургењев је скоро цио живот провео изван Русије, у ино-странству, и није одилазио у отаџбину осим годишње једном или сваке друге године. Преко двадесет година живио је ре-довно у Француској. У Паризу је имао многобројна познанства. Из почетка, док још није имао глас великог романијера, фа-милија Вијардо у Паризу увела је Тургењева у отмене париске

кругове; доцније су сви тражили њега и хитали за његовијем познанством. Био је лични пријатељ са највећијем умјетницима, сликарима, музичарима и пјесницима. Познат је онај круг петорице највећијех романсијера, који се састајао у једној улици, која гледа у парк Монсо, у Флоберовој кући, круг што се звао Cinq (петорица) или les Diners Flobert (ручкови у Флобера) или les Diners des Auteurs sufflés (ручкови извижданијех писаца). Ту су били Флобер, Тургењев, Гонкур, Доде и Зола. »Жирарден је хтио — вели Доде — да упане у наше коло, али он није био књижевник и ми га не примисмо. А што се тиче Тургењева, он нам је дао поштену ријеч, да је био извиждан у Русији, али пошто је то тако далеко, није нико ишао да пита«. Ту у том кругу измјењиване су мисли овијех људи ријетком искреношћу и критиковали су се између себе без узјамног другарског хваљења. Тургењева су сви љубили. Гонкур пише о њему у свом Дневнику: »Тургењев је један диван колос и има изглед каквог благог планинског или шумског духа. Лијеп је, силно лијеп, огромно лијеп, са небескијем модрилом у очима, са рускијем пјевушењем кад говори, што је пуно чара као каква тиха сентиментална пјесма, у којој има нешто дјетиње и јуначко«. Нарочито је био велики пријатељ с Флобером, кога је држао за највећег романсијера, а његову Madame Bovary за највеће дјело овог вијека. Кад би се састали, грлили би се као браћа. Мопасан, ученик Флоберов вели: »Флобер је слушао Тургењева са религијом, држећи на њему поглед свог широког модрог ока, и одговараше му гласом, који је свагда звонио као поштанска труба, гласом испод бркова, који су на личили на огромне бркове галекијех ратника. Ријетко се њихов разговор тицао приватнијех ствари. Говорило се обично о књижевности«. Послије Флоберове смрти друштво је малаксало. Тургењев га је опет окупио и Флоберово мјесто бјеше назначено празно, али, бадава; Флобер је мањкао и није се могао замијенити. Доцније је смрт дошла и по друге. Доде вели: »Ономадне смо се опет састали. Било нас је сад свега тројица«. Нестало је најрије Гонкура, па Тургењева, па онда Додеа, па Мопасана. Данас још живи само Зола. — Пријатељство овијех људи било је безгранично. Тургењев се показивао ванредан човјек, риједак пријатељ. Он се у Русији заузимао за своје

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

француске пријатеље као обични L'homme d' affaires, продавао издavaчима њихове рукописе, наплаћивао новац и водио преписку са уредницима. Тако је Зола, захваљујући Тургењеву, прије постао славан у Русији него у Француској.

Али последице Тургењевљеве смрти искрсла је само једна ствар, која је на ово идеално пријатељство бацила широку црну сјенку. То су писма Тургењевљева, у којима је говорио неповољно и ружно о Додеу. Доде је написао био један чланак посвећен успомени пријатељства са пок. Тургењевом. И ево шта је Доде као post-scriptum ставио на крају тог чланка:

„Сад док водим коректуру овог чланка, који је изишао прије неколико година, донесоме ми једну књигу Успомена, гдје ме Тургењев с ону страну гроба убија на ужасан начин. Као писац ја сам испод свега; као човјек, ја сам потоњи међу људима. И то моји пријатељи знају и причају лијепе ствари, које падају на мој рачун. . . И о којим то пријатељима говори Тургењев, и како то да они остају и даље моји пријатељи, кад ме тако познају. А њега тога доброг Словенина, ко га је то присилио на такво поступање према мени? Ја као да га сад гледам у мојој кући, за мојим столом, онако доброг, љубазног, гдје грли моју дјецу. Ја и сад имам од њега писама врло срдачних, интимних. А где, ето шта се крило под његовијем добријем осмјехом. . . Боже мој, чудан ли је живот и како је лијепа она лијепа грчка ријеч: Иронија!“

Овај Додеов post-scriptum учинио је силан утисак у свијету њиховијех многобројнијех читалаца. Та се ствар дуго дискутовала. Издавалац књиге, коју приказујемо, бави се дуго овом ствари, говорећи да није истина да је Тургењев писао онако о свом пријатељу, и да је Доде учинио криво што је вјеровало. Доде је, међутијем, оно дознао из књиге Souvenirs sur Tourgueneff, (што је један Тургењевљев пријатељ штампао у Паризу), и то из писама писанијех Сахер Мазоху. У књизи под горњијем натписом, Г. Камински увјерава да Тургењев није ни познавао Сахер-Мазоха и да није никад хтио да се упознаје с њиме, а камо ли да му пише писма. Истина да Тургењев није много љубио Додеове романе и држао је да је Додеова умјетност нешто уска, али је цијенио Додеов таленат и љубио Додеа. Ако г. Камински није побио потпуно ову сумњу, он је уздрмао.

Ова књига, то је колекција врло обичнијех писама људи од пера, писама која би могла бити кореспонденција и обичнијех, интелегентнијех људи. Говор је о здрављу, о времену, о доласку

о доласку, о лову, о познајствима и т. д. О књижевности је ту много мање и скоро мимогред, а и што се рекло, то је обично и непретенциозно — као у осталом што је и природно међу људима, који су се сити већ наразговарали о свему на учестанијем састанцима и у дугом низу година. Али је ова књига интересна, јер је она интимна кроника, разговор неколицине највећијех људи свог стољећа, које смо радо читали и много љубили, и с тога што ова писма доприносе да боље познамо њихова дјела и њих као људе.

Биво.

* * *

О *Богићу Вуковићу-Стратимировићу* написао *Ђорђе Стратимировић* Ср. Карловци српска штампарија 1901. стр. 20. цијена (?)

У овој марљиво израђеној расправици цијењени је писац (добро познат у српској књижи) утврдио на темељу критичнога испитивања досад познатијех података о породици Стратимировића, да

а) Племе *Страшимировић* постојало је *прије* године 1650, а постало је од имена *Страцимир*;

б) Стратимировићи су *властела српска* из Херцеговине;

в) У породици *Страшимировића* постоји традиција, да су они *пошомци Балшића Зетскијех*;

г) *Богић Вуковић Страшимировић* примпо је *једино* у *на граду* за свој политички и војени рад за вријеме рата 1737 до 1739, по обећању цара Карла VI., из руку царице Марије Терезије *спасилук Култин* као донацију¹.

У документима XIV. в¹). овако спомињу *Ђорђа Стражимира Балшића* (боље Баошића²):

„1397. Ind. V. die 29 Januarii. Regnante Sigismundo, tempore D. ni Georgii Balsa pro ipsa Regia Maiestate insularum Curzole et Lesine (comitis), sedentibus pro tribunali nobilibus viris ser Junio Stipossevich, ser Stephano olim ser Marini, et ser Miexa Pervossevich. . .“ — 1399 — Ind. VII. — Die 10 Martii. Regnante Ser.mo

¹В. *Catalogo dei conti ecc. di Curzola dall'a. 998—1796. edidit Vid Vuletić-Vukasović (29—30).*

² У Боци је Которској село *Баошићи*, а то је племенита земља споменуте породице.

Principe et D. no n. ro naturali D. no Sigismundo . . . tempore magnifici et providi D. ni D. ni Georgii Strasimiri de Balsa eadem gratia Principis Albanie et pro ipsa regia Majestate insularum Curzole et Lesine (comitis) . . .“ — Исти се Ђорђе *Стражмировић* спомиње од г. 1400—1402. као comes insularum, а у граду је Корчули грб-штит породице Балшића, т. ј. *вук*¹⁾, како и онај на новцима *Ђорђа Балшића*; те регби да је споменута породица и у Далмацији бивала за много времена, а то нам јамчи по свој прилици презиме *Стражмир*, те је познато у Далмацији од давнина до ново доба. Свакако расправица г. Ђорђа Стратимировића добар је прилог за упознавање споменуте породице у различитијем *шапама* изван *Зеше*, кад је изгубила власт. —

Живко.

*
**

Знаменити Срби XIX. века. Наклада српске штампарије (деон. друштва) у Загребу. 1902, свеска I-V. стр. 52, 8⁰ цена свакој свесци 3 круне.

Vaљанијем књижевнијем poduzećem postalo je ovo djelo, od koga do sada nalazi se u ruku našijeh pet svezakâ. Neki nakladnici vični su, da kod izdavaña svojijeh skupocjenijeh publikacijâ prirede prvu svesku što primamļivije, ne bi li tijem zadobili što više kupacâ, dok je sadržaj i izrada docnijeh svezakâ vidļivo slabija i nezatnija. —

Ali ovijem djelom: „Znameniti Srbi XIX. Veka,“ koje izdaje naklada srpske štamparije u Zagrebu pod redakcijom upravnog odbora, — bijasmo vrlo prijatno iznenadeni u tom smislu, jer se daļe sveske jedna od druge sve to boļe i boļe odlikuju u ilustracijama i bogastvom sadržaja. S toga je jasno, da se ovdje smije i moļe s punijem pravom jedna kazati o ovom skroz velelijepnome i ozbiļnom djelu — što nije obična fraza — biva da će ono biti pravi ukras ne samo srpske, nego u opće i svake slavenske kņige, al' ujedno i preko potrebit pomoćnik svakome, ko

¹⁾ В. *Старинар* (у Београду, год. 1887. — стр. 54, 74, 78.) о Грбу *Балшића* — од Вида Вулетића-Вукасовића.

Vukovar Srijem pred op. Matiju 1902.

imao, i šta su mu oni proizveli u nauci, knjizi, istoriji, vještinama. — da ovo krasno djelo nabavi, iz koga će jasno i pouzdano doznati, — kakve je velikane i rodoljube srpski narod u XIX-om vijeku prepornučijemo svakom bratu Slavenu, koji vlada jezikom srpskijem, nemu donese mo opširniji referat u ovom listu; nu već sada ga toplo Kad bude isto divno djelo u cijelosti izdano, tada ćemo da o prečpata je kod srpske štamparije u Zagrebu.

U sve izaci će do 36 svezaka, svaka sveska donosi po 6 slika, a Djelo ovo izlazi u sveskana velikog oktav-formata po 3 krune, korisno. — u nu ljubav k otadžbini, nauci i svemu, što je lijepo i takoder poznavaati znamenite ljude srpskog naroda, pa ulivati rjenci, kojom omladinu podstiče na rad i poztrovanje, — uči je o djelu neosporne vriednosti i značaja, koje pored zive pažnju sviju roditelja i prijatelja sveslavenske omladine, jer se tu radi vremena, pa s punijem ponosom smijemo i možemo na nu svratiti racija — narštaj, — to je ova publikaacija zaista prava potreba što danas nakon tolikog niza godina stoji već za njima nova gene- strahivo borili za prava i pravice svoga junačkoga naroda; po- i bolje rašire i unesu u narod svoj nauke, kako su se luto i neu- vije, kako su se srpski rodoljubi-velikani mučno trudili, da što više Iz istog djela moći će pouzdano crpiti i svaki pravi sin Sla- svijem do sada izdanim sveskana.

da su ti portreti pogodeni vrlo precizno i autentično u denijeh slika; ovdje smijemo i možemo s punijem pravom kazati, štini shkarstva od naroda srpskoga, — nemaju tako lijepo izra- sredena, da ni narodi, — koji su kudi i kamo dale koraknuli u vje- broju do 30 u svijeh pet ovijeh svezaka — tako divno udešena i istom djelu poglavito izrada slika, kojijeh je do danas već na Svakom nepristranom posmatraocu mora u oči pasti, da je u ževnosti, povjesnici, vještinama XIX-og vijeka. —

noće da ima pri sebi sintetičnu sliku o razviku srpske zna-
mentnosti, oprobane srpskijem velikanim-rodoljubima u nauci, kni-

Bilješke.

Iz bilježnice D. V. Grigorovića¹⁾.

Može se imati i velik um, pametno rasuđivati o ljudima i stvarima, pa opet ne biti pogodan za to ili ovo mjesto. Volter bi mogao biti vrlo rđav ministar i čak direktor departmana.

*
*
*

Liječnička je karijera najsrećnija od sviju: uspjesi se pokrivaju slavom i novcima; pogreške se pokrivaju zemljom, dva aršina dubokom.

*
*
*

Vaše Visokopreosvještenstvo, — govorili su mitropolitu Isidoru, na nekoliko mjeseca prije njegove smrti, — gledajući na vas, čovjek se klađa pred milosrđem božjim i pita: kako u vašijem godinama, do 94 godine, mogoste sačuvati tako neobičnu jedrinu duha i tijela... Kako ste dostignuli to?

— Nijesam ništa primao k srcu, — mirno je odgovorio Isidor.

*
*
*

Inostrani diplomati brinu se najviše tijem, da ugode u otađbini, a naši — da ugode na strani.

*
*
*

Muž na umoru govoraše ženi: „Ti si još mlada i možeš se po drugi put udati... Ako si volna na to, uzmi za muža Sefolova; on je čovjek častan i blagorodan“.

„Ja sam već mislila o tome“, odgovori žena.

*
*
*

U literaturi su bolji nedostaci u darovita čovjeka, nego neke vrline u nedarovita.

*
*
*

Državno dobro u vatri ne gori, niti u vodi tone, — néga prosto krađu.

*
*
*

Mnogo je lakše biti dobrijem za sve, nego za jednoga.

*
*
*

¹⁾ Proslavljeni književnik ruski D. V. Grigorović ostavio je, nakon smrti, svoju bilježnicu, iz koje su nedavno štampane nekolike izreke i anekdoti. Mi ih ovdje donosimo nekoliko probraznijeh.

Praktika uči primati ljude ne za takve kakvi jesu, nego za takve kakvi se pokazuju.

*
**

— U mene domaća neprijatnost!

— Šta se dogodilo?

— Pomislite: učitelj moje djece pokazao se kao krupna nezalica.

— Pa što ga ne otpustite?

— Teško, vrlo teško; preporučio ga je sam ministar; on je rođak ministarova učitelja.

*
**

Kada nekoga nazivaš sviñom, pitañe je, ne vrijeđaš li time samu sviñu.

*
**

Čestit čovjek ima jedan put, — puzavac deset.

*
**

Muž, koji nije više ljublen, uvijek je kriv.

*
**

Treba s velikom pažljivošću birati drugove i povjeravati im se; u Cesara je bio samo jedan drug, pa i taj je bio Bruto.

*
**

Život-bolest, svijet-bonica, smrt-ļekar.

*
**

Drugovañe dviju žena nije ništa drugo, nego ogovarañe treće.

*
**

N. N. je toliko mnogo napisao, da mu je već vrijeme da nešto i pročita.

*
**

Čitati kritičarske rabote o sebi u novinama, Puškin je nazivao: „slušati pred mehanom, šta o nama govore besposličari“.

*
**

— Ti mnogo pušiš.

— Šta mari!

— Pušeñe, kažu, prekraćuje život.

— Ludorije! Stari Grci nijesu pušili, pa su za to svi do jednoga pomrli.

*
**

Ne prolazi vrijeme, nego mi prolazimo.

*
**

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ministarstva, senat, bataloni nemaju sile protiv misli.

*
**

Čovjek provodi život spominjući prošlost, žaleći se na sadašnjost i strahujući za budućnost.

*
**

— Šta ti je?

— Užasno mi je dosadno sve!

— Sastavljajte operu! Sad je sve tako: čim je malo dosadno, odmah prelaze na pisanje operâ; dosada prelazi drugima, a pisac je tako veseo! . . .

*
**

U svakoga kniževnika, kažu, srce se dijeli na dvije polovine: jedna — maña pripada ñemu i ljudima, druga — ñegovijem djelima.

*
**

Govore: borba za opstanak. Nije tako. Pravije je: borba za nasladu.

*
**

Svjetska prakтика sastoji se u tome, da ne vjeruješ ono što govoriš, a da se praviš e vjeruješ, kada drugi lažu.

*
**

Ko ne uvažava, toga uvažavaju.

*
**

Ministar: Kakvo će sjutra biti vrijeme?

Činovnik: — Kako bude po volji vašemu visokoprevashoditelstvu.

*
**

Taj, koji neumjereno ñubi ženskiñe, kaññen je time, što je osuđen ñubiti ih do kraja života.

*
**

U koga je mnogo prijateljâ, u toga je malo istinskoga prijateljskoga osjećaja.

*
**

Francez pita: „Ko ste?“ — Englez: „Ko vam je otac?“ — Amerikanac: „Koliko imate?“

S ruskoga

X. X.

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

*

Pričice iz života Ali-paše Rizvanbegovića i brata mu Hadži-bega.

U narodu srpskome u kršnoj Hercegovini sačuvalo se mnogo zanimljivijih pričica iz života čuvenoga gospodara Hercegovine Ali-paše Rizvanbegovića i njegova brata Hađi-bega. Te pričice divno karakterišu i jednoga i drugoga, te bi budućemu piscu Istorije Ali-pašina vremena, bile od vrlo velike koristi, kao god sada što bi zanimale svakoga Srbina, koji je slušao za Ali-pašu. U ovom broju Srđ'a mi iznosimo nekolike take pričice, a molimo svakoga, — naročito braću Muslimanske vjere, — da svaku priču, koju o ņemu čuju, a koja zasluđuje da se štampa, pripošlu našem uredništvu, koje će je vrlo rado donijeti u ovome listu . . .

I. Ali-paša i stari Orle.

Imao Ali-paša dobar nekakav vinograd, koji mu je bio miliji mimo ostale. No odmah do ņegova imao je i neki stari Orle također dobar vinograd, koji je opet ņemu omilio. Svidio se Ali-paši Orlin vinograd i htjede po što po to da ga kupi. Zovnu on Orlu preda se i reče mu:

— Hoću da mi prodaš ono tvoga vinograda!

Orle slegnu ramenima i odgovori mirno:

— Vala, čestiti pašo, ja ne branim. Vinograd mi možeš i oteti, ama ja nijesam kajil da ga prodajem. A ako mi ga i otmeš, opet ti ne ćeš biti sam, opet ćeš imati susjedâ sa dobrijem vinogradima. A čitav svijet niti možeš oteti ni kupiti.

— Vala, Orle, baš je tako! — potvrdi Paša i otpusti ga ne kupivši vinograda.

II. Opet Ali-paša i Orle.

Stari Orle imao je u Vrtiješu svoju kuću i svojijeh dobara i tu je živio više i zadovoljnije nego u Mostaru i ako je i u Mostaru stanovao. Naštiti se jedanput Ali-paša na ņega i naumi da ga protjera iz Mostara.

— Protjeraću te, pa da znaš ko sam! — reče mu Paša žestoko.

Orle se sneveseli, ali se ipak dosjeti i ponizno zamoli:

— Vala, čestiti Pašo, potjeraj me gdje hoćeš, samo nemoj u Vrtiješ . . .

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

— Hoćeš, pogani sine, baš u Vrtiješ! — osiječe Paša.
Tako Orle ode baš ondje, gdje je i želio.

III. Ali-paša i kmet.

Bio nekakav lukav kmet u Ali-paše, pa jednom došao Paši i dotjerao mu hãk.¹⁾

— Kako su ti djeca? Rade li? — zapita ga Paša kao uzgred.

— Ama, čestiti Pašo, jedan mi je dobar i radi mi, a drugi mi je helać i ništa me ne sluša. On će mi i kuću iskopati. I ne znam šta ću s nime, nego ako hoćeš da ga pošaljem tebi, da ga ti saulišeš (umiriš).

— Pošali ga, — reče Paša. — Ja ću ga i saulisat.

Kad mu kmet, do dva dana, posla sina, paša naredi, te ga posijeku.

— Saulisô sam ga, — poruči kmetu. — Bože da ga nemaš, nego da ti je onaki!

IV. Hađi-beg i Žestica.

Nalæze nekakav seľak ispred Hađi-bega i pozdravi ga.

— Kako se ti zoveš? zapita beg.

— Žestica, — odgovori ovaj.

Beg se namrgodi i otpuhnu na čibuk. Zatim zovnu sluge, te mu donesoše čitav naviljak drače.

— Gazi draču! — zapovijedi beg.

Ni molbe ni plač ne pomogoše i seľak bosonog poče gaziti draču.

— Kako se sad zoveš? — zapita beg.

— Žestica.

— Gazi još . . .

Kad se seľak još nagazio, zapita beg po treći put.

— Kako se sad zoveš?

— Blagica, — odgovori seľak.

— E tako! reče beg. — Sad vaļa! I sad hajde kud si i došao.

pribiļežio

Avdija.

¹⁾ dohodak.

*

Latinski natpis

Rado primamo od prijatelja iz Rima:

Evo vam jednog natpisa, koji se ne nalazi ni u Theinera zabilježen a zasijeca u naše stvari. U crkvi sv. Sabine povrh unutrašnjih vrata u peristiliju čitaju se ovi eksametri:

CVL MEN APOSTOLICVM CVM CAELESTINVS HABERET
 PRIMVS ET IN TOTO FVLGERET EPISCOPVS ORBE
 HAEC QUAE MIRARIS FVNDAVIT PRESBYTER VRBIS
 ILLYRICA DE GENTE PETRVS VIR NOMINE TANTO
 DIGNVS AB EXORTO CRHISTI NVTRITVS IN AVLA
 PAVPERIBUS LOCVPLES SIBI PAVPER QVI BONA VITAE
 PRAESENTIS FVGIENS MERVIT SPERARE FVTVRAM

i znači:

Kad je Celestin imao Apostolsku najvišu čast i sjao po svemu svijetu kao prvi episkop, ovo što razglêdaš osnovno je starac gradski od ilirskog naroda Petar, čovjek dostojan toli velikoga imena, od djetinjstva othrañen u hristovom domu, za siromahe bogat, za sebe siromah koji bježeći od dobara ovoga života zasluži uzdati se u budući.

Ovaj je natpis od vremena Celestina Pape, a Papâ toga imena bilo je pet; zadñi je bio papa g. 1294. — Po tome se vidi starina ovog natpisa. Umjetnici kažu da je u toj crkvi mozajik V-og vijeka. Crkva je na podanku Aventina uz sami Tiber. Kažu da je zamijenila Dijanin hram.

Taj našinac (illyrica de gente) koji je osnovao ovu crkvu, nije nigdje poblìže opisan, i o ñemu se ništa drugo ne zna osim to, da mu je ime bilo Petar. Zašto je nadio ime crkvi S. Sabina može se dosta nagoviještati i gatati, ali ništa temeljito.

Kulturne vijesti.

Srpska Kraljevska Akademija u Biogradu imala je 11. o. m. svoj godišnji skup, koji je otvorio njen predsjednik general J. Mišković. U svome govoru predsjednik je podsjetio, da je ovo petnеста godina od kako je osnovana Akademija, pa je letimično izložio njen rad, naglasivši, da je Akademija razvila svoj naj jači rad za posljednje tri godine, i da je do sada na svijet dala 64 kńige Glasa, 38 kńiga Spomenika, 14 Godišńaka i 20 posebnijeh izdańa, osim četiri kńige, koje se doštampavaju. Zatim je sekretar Akademije g. J. Žujović pročitao nekrologe o umrlijem dopisnijem članovima: J. Iliću, Dru Nikoli Krstiću, Aćimu Čumiću i St. R. Popoviću. Iz iscrpnoga izvještaja tajnikova navešćemo: Leksikografski odsjek Akademijin ima ukupne rječničke građe 756.463 listića. Ovo je građa za veliki srpski rječnik živoga govora. — Etnografski odsjek: 1. Odsjek za zbornike srpskoga folkloru primio je prošle godine 18 zbiraka narodnijeh umotvorina i to iz Srbije, Slavonije, Bosne, Hercegovine i Maćedonije; 2. Odsjek za proučavańe selā dobio je prošle godine 137 radova o selima iz raznijeh srpskijeh krajeva. — Na uredeńu muzeja Srpske Zemlje, kao mlade ustanove, počelo se raditi od prošle godine, od kada je muzej smješten u kući pok. St. Mihajlovića. Do sada su prenesene i uređene zbirke zoološke i geološke. — Na štampańu je između ostaloga Spomenik 40. Stara Srbija i Makedonija od Iv. Jastrebova.

Poslije pročitana izvještaja novi akademik Ľubomir Jovanović čitao je svoju pristupnu akademsku besjedu, a za predmet je uzeo Ľetopis popa Dukļanina. Do sada je među naućnicima, gotovo bez izuzetka, vladalo mišleńe, da je Ľetopis popa Dukļjana napisao neki katolićki svećenik u Baru (u sadašńoj Crnoj Gori) krajem prve polovine XII. vijeka. Neki su uzimali, da je taj spis jednostavna cjeĽina, ali su neki mislili da je početak toga djela, tako zvani Libellus Gothorum (kńižica o Gotima), napisan nešto ranije, pa bilo da ga je sam pisac Dukļanin napisao u mladosti, bilo neki űegov zemļak. Akademik Jovanović naprotiv dokazuje: da u takozvanom Dukļaninovu Ľetopisu, osim jednoga sredńega, po svoj prilici dubrovaćkoga odjelka, imaju još dva glavna dijela: jedan hrvatski Ľetopis (Libellus Gothorum) i jedan zećanski. Daļe je iznio pretpostavke, da je hrvatski Ľetopis napisan u XV. vijeku u sjevernom jadranskom

primorju, u nekom hrvatskom kraju, a zečanski u Zeti u XIII. ili početkom XIV. vijeka, i da je na posljetku XVI. vijeka neko u Dalmaciji sve te djelove sastavio u cjelinu, koju su poslije nazvali Dukljaninovom hronikom.

*

Iz statistike nastavne u kraljevini Srbiji vidimo, da je krajem 1897—98 bilo: 1092 osnovne škole; daka 81.945; učiteļa 2028, od kojih 920 učiteļica; zatijem 20 gimnazija, 2 realke, 5 stručnijeh škola sa 451 nastavnikom i 6532 daka; 2 više ženske škole su 70 nastavnika i 1028 učenika; velika škola sa tri fakultati, u kojoj je bilo 466 slušalaca sa 56 profesora.

*

Naš prijatelj i daroviti mladi srpski kniževnik prof. Pavle Popović piše u „Srpskom Kniževnom Glasniku“ lijepu studiju: Srpska drama u XIX. vijeku. Ovaj predmet, po našem mišleņu, našao je kompetentna pisca. Također je prof. Pavle Popović simpatično prikazao naš list „Srđ“ u br. 27. „Srp. Kń. Glasnika“.

*

Poznati prijatelj Slovena Alfred Jensen izdao je u Stockholmu: Slike s puta (Resebilder af Alfred Jensen). U ovijem slikama posvećeno je sedam glava južnijem pokrajinama srpskijem. To su glave VII—XIII u kojima se opisuje južna Dalmacija i Crna Gora. Dubrovniku je dato počasno mjesto, i Jensen tu priča i ocjeñuje legendu o Mariji s Lopuda (gl. VIII), opisuje svetkovinu sv. Vlaha (gl. IX) i Dubrovnik (gl. X). O Crnoj Gori i Skadru govore glave XII i XIII. Slike s puta razdijelene su u šesnaest glava.

S. K. G.

*

U Biogradu osnovao se „Ruski Kružok“, kome je zadaća ućeñe ruskoga jezika. U isto vrijeme radi se na osnivanju „Slovenskoga kluba“ sa svrhom, da radi na međusobnom poznavañu i kulturnoj uzajamnosti sviju Slovena. Dr. Ivan Šajković u br. 27 „Srp-

skoga Kniževnoga Glasnika“ lijepijem člankom ističe potrebu „Slov. kluba“ u Beogradu.

*

Biogradsko Pjevačko Društvo stupilo je u pedesetu godinu svoga života.

*

Čitamo u vašanom pedagoškom srpskom listu „Učiteľu“, da se u pedagoškim krugovima srpskim i bugarskim raspravља pokrenuta misao, da se nađe puta i načina za osnivaње zajedničkog organa jugoslavenskog učitelstva. Taj bi list zastupao: srpske, hrvatske, slovenačke i bugarske učiteľe, učvršćavao i ojačavao narodnosne veze tih slovenskih plemena, a naročito održavao veze sa braćom Rusima i Česima. Lijepa misao, samo daj Bože da se čas prije ostvari!

*

Talijanske novine javľaju, da je talijanska kraljica Jelena, — a ko ne zna da je današnja kraljica Italije Srpkinja, kćerka Gospodara Crne Gore i Brda, — uzela jednu Srpkinju za dvorsku damu, da bi imala s kime govoriti svojijem materinim srpskim jezikom. Osim toga, mnogo se zauzima za to, da se u kojoj talijanskoj universitatu otvori katedra srpskog jezika. Ministarstvo prosvjete nije mnogo protivno ovome projektu, pa će se žela kraljice Jelene, kažu, ispuniti.

Epigram

Jednome kritičaru

Iz posmrćadi pok. pjesnika Jovana Sundećića
(priopćio L. Zore)

Sudac mi se pjesmi „Jutros rano“ naša,

Sudio joj prjeko ka' Jaćinski paša. —

Sudac kivan bio, pa s nogu onako

Pjesmu i pjesnika strpao u pakó . . .

Aoh, suće dragi! — moći, a pa stati:

Zar se nevrinom pušta žigosati? . . .

Odgovori — ako ne sudiš po sebi,

Da se slatka voćka ne b' izmakla tebi. —

Bibliografija.

Примили смо у замјену: књижевни лист, орган Цетињске читаонице и Горског Вијенца. Овај часопис излази на Цетињу крајем сваког мјесеца у свескама од 2 табака велике осмине. Цијена је листу за Црну Гору 4 круне годишње, а за иностранство 5 кр. Рукописи и новине шаљу се књижевном одбору а претплата администрацији књижевног листа. Ево садржаја XII. свески за Децембар, која се је закаснила: 1. Његошу (пјесма) — поп Мићо; 2. Патница (приповијетка) — Саво Р. Вулетић; 3. Пред Боцарићевом сликом: »На развалинама српскога царства (пјесма са сликом) — Ст. Бенешић-Петров; 4. Протува земљак од Ј. Холечека — с чешког Д. Вукотић; 5. Један прилог за књижевно-просвјетну историју Црне Горе — Марко Драговић; 6. Једно писмо из доба црногорског напада на Зету г. 1832 — т-ћ; 7. Једна биљешка о границама међу Црном Гором и Аустријом, које су уређене за вријеме Владике Петра II. (Из которског опћинског архива) — Марко Драговић. — 8. Да разбистримо! Одговор на одговор — Мирко Мијушковић; 9. Пролог и апотеоза за Горски Вијенац: Пролог др. Лаза Костића, Апотеоза Јована Живојновића; 10. Књижевност: Десет прича Бранислава Нушића — проф. Јаша М. Продановић, Домаће негодовање и васпитавање дјеце у Црној Гори од Ан. Јовићевића — С. П. Вулетић; 11. Нове књиге и листови; 12. Биљешке.

*

Примили смо у замјену »Учитель, педагошко-књижевни лист, орган учитељског удружења«. Овај лист излази у Биограду једном на мјесец у свескама од пет табака. Цијена је годишње за чланове 5 динара, а нечланове 10 дин. Уредник је Михајло М. Станојевић, а уређивачки одбор Ђока Живковић и Никола Чолаковић. Овај је садржај свески за Јануар ове године: Чланци и расправе; 1. Како нас дјеца уче; 2. Учитель као културни раденик; 3. Народне књижнице; 4. Нај потребитије реформе у народној школи; 5. Васпитни значај школског врта. — Педагошки преглед: 1. Школско кретање

у свијету; 2. Женско образовање у Француској. — Књижевни преглед: а) Реферати, б) краћи прикази. — Просветни записи: Кретање проsv. друштва. — Личне вијести — Хроника. — Наше шк. прилике. — Ковчежић. — Учитељско удружење: Рад главног одбора. — Рад мјесних зборова. — Поменик. — Листак.

Претплата се шаље благајнику главног одбора а рукописи уреднику. За српске учитеље ван Србије претплата је 5 круна годишње.

*

Примили смо у замјену: Просветни гласник, службени лист министарства просвјете и црквених послова краљевине Србије, уредник Влад. Т. Спасојевић. Београд 1902. Ево садржаја свеске за Јануар: Службени део: 1. Укази Њег. Вел. краља; 2. Претписи министра просвјете и црквених послова; 3. Расписи и одлуке мин. 4. Награђени учитељи и учитељице народних школа у 1900-1901 години. — Радња главнога просветнога савета. — 5. Записници редовних састанака. 6. Писмо г. Стојана Бошковића, предсједника комисије за израду пројекта закона о Университету краља Александра I, упућено г. министру просвете и црквених послова. — Наука и настава. — 7. Је ли за Србију Университет прека потреба од Дра. М. Јов. Ђатута, ректора вел. школе. 8. Примјер у моралном распитивању од Свет. Адића; 9. Одговор на примерке без вредности од Ј. Лукића. — Оцене и прикази: 10. Српска мушка гимн. у Скопљу, реферат проф. Ал. Станојевића; 11. Mittel zur Verbreitung der hygienischer Kenntnisse in der Bevölkerung von Leo Birgenstein in Wien, реферат од Св. П. — Хроника. — 12. Српско геолошко друштво од Св. П. 13. Похвала.

*

Благодарно смо примили:

Женско питање, нанисао др. Дан. Трбојевић, Сремски Карловци, српска Манастирска штампарија 1902. Прештампано из »Бранкова Кола« за год. 1902.

*

Мала Библиотека, 5р 1. год. IV. 1902. од српских писаца, humoristicon, свеска прва. У Мостару 1902, издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића.

*

О кнезу Павлу Раденовићу, приложак историје Босне крајем XIV. и поч. XV. вијека, од Јована Радонића. У Новом Саду код браће М. Поповића (прештампано из љетописа Матице српске).

Iz rukopisâ N. d.ra Lepeša
Narodni panslavizam.

Љубим Srba kao brata svoga,
Jer smo rodom koљena istoga.
Љубим Srba, Bugara, Hrvata
I Slovenca, opet kao brata;
Jer u brackom zagrlaju
Na jugu nam Slavu svi javljaju.
Љубим Rusa, Ćeha i Poljaka,
Jer su s gornim korјena istoga;
Jedna krv im u љilama teĉe.
Na srcu ih jedno uvјek peĉe,
Jedna miso obuzimљe glavu,
Da svi spase milu majku Slavu.

Š a r a d a

Ako drugi s trupom glavu
Spaja kako prvi kaჟe;
Tada imaš sliku pravu,
Koju c'jeli l'jepo slaჟe.

Odgonetka potoиne šarade:

Krila — tice.

Na znañe

S petijem brojem počeli smo novom Daničićevom ortografijom za latinicu, kojim pravopisom štampa se Akademijski riječnik. I ako Daničićeva preinaka ne ugađa oku, ipak je ona usavršene latinskoga alfabeta primijeñena našem jeziku, jer svaki zvuk ima svoj znak, biva svoje slovo kao što je u ćirilovici.

Da ne bi se koji od našijeh ćitalaca spotaknuo u ćitañu, evo ćemo iznijeti te nove znakove ili slova uspoređujuć ih gredom s ćirilovskim pismenima istoga zvuka. Evo ih:

d za prijašnji dj ili	gj;	u ćirilovici	ђ,	n. p.	meda	=	megja
đ "	"	dž;	"	"	ђеп	=	džep
ñ "	"	nj;	"	"	ñегов	=	njegov
l "	"	lj;	"	"	лут	=	ljut.

Ova Daničićeva preinaka uz ranije prekrajanje latinskoga alfabeta za naš jezik dovodi latinicu do relativnoga savršenja, na koje je Vuk popeo ćirilovicu. Evo obrasca tako preinačene latinice uspoređene sa ćirilovicom:

lat.	a, b, c, ć, č, d, e, f, g, đ, ğ, h, i, j, k, l, ľ, m, n, ñ, o, p, r, e,
ćir.	а, б, в, г, д, е, ф, г, љ, ц, х, ш, ј, к, л, њ, м, н, њ, о, п, р, с,
	š, t, u, v, z, ž,
	ш, т, у, в, з, ж.

Još ima koje slovo u ćirilovici, ali pošto nije od prijeke potrebe, nije ni uvedeno u latinicu.

О Г Л А С.

Ostalo je još nekoliko eksemplara „Slovinčevijeh“ godišnjakâ od sviju godinâ, počínuú od g. 1878, pa svršujuú g. 1884, kad je Slovinac prestao. Koliko je taj glasnik bio na glasu kao kníževni list, nije potreba da se ovdje dokazuje, jer još je živa njegova uspomena ovdje u Dubrovniku i drugovdje. Dosta je spomenut Jagićev Arhiv (für slavische Philologie), koji je pomenuti list neke pute pohvalio.

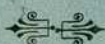
Ko bi htio da dobavi sve godišnjake „Slovinčeve“ ili koji pojedini, može se obratit na Uredništvo „Srđevo“, i biće odma narúgbina opremljena. Svaki godišnjak onada je zapadao 5 for. na godinu, sad ga davamo za 3 for. i 10 nč. poštarine. Sve pak godišnjake ustupamo kako se pogodimo. No i pojedini godišnjak u sebi je cjelovito i dovršeno djelo, a ne visi o pretečnijem ili nastajnijem godišnjacima.

Ustupamo i pojedine brojeve, po 20 nč. svaki, iz sviju godišnjakâ, ako je komu koji ponestao, pa mu cijelo djelo tako ne vrijedi.

U Dubrovniku na 31 Marta 1902.

Uredništvo „Srđevo“.

СРЪ

SRĐ

list za kniževnost i nauku

Antun Fabris

vlasnik, izdavač i odgovorni urednik

prof. Luko Zore

glavni saradnik

Sadržaj:

I. Uzdisaj (pjesma Steva Petrovića Crnogorca 1849). II. Ogledalo (Alphonse Daudet) preveo Ђиво. III. Epigram (neznalici te se hvasta da ga je naslikao slavan slikar) Ž. IV. Šit lačnu ne vjeruje (priča Marice). V. Kako je opušćelo Gravodanije (Gruž kod Dubrovnika), legenda, Živko. VI. Epistolarije (priopćio L. Zore). VII. Mehmed Ali-paša Rizvanbegović (Hercegovac). VIII. Кад... по Stecchetti, pjesmica (Хајванхо).	IX. Kniževni prikaz (L. Z.) X. Чудноват је свијет овај (pjesmica) Душан Серавић. XI. Kniževne ocjene (3); dvije XX, treća Ђ. XII. Mudre izreke (x). XIII. Mudre izreke i poslovice Arapske (Nedjib Bey, turski generalni konsulo u Dalmaciji). XIV. Bišeške (3) Srd, JK i Mišas. XV. Aforizmi (skupio M.). XVI. Iz Epigramâ Luka Sorga, proti ženama. XVII. Kulturne vijesti. XVIII. Bibliografija. XIX. Narodna zagonetka.

Srd izlazi dva puta mjesečno, polovinom i svrhom mjeseca, u sveskama od 2-3 tabaka.

Cijena je listu: za Dubrovnik i Austro-Ugarsku na godinu Kr. 12;
za inostranstvo franaka 15 u zlatu.

Čukopisi i pisma šalu se uredništvu *Srđa*, a pretplata administraciji *Srđa*.

DUBROVNIK